

BVD JAARVERSLAG 1992

's-Gravenhage
juli 1993

Inhoudsopgave

	pag.
1 De Binnenlandse Veiligheidsdienst	5
1.1 Taken	5
1.2 Sturing	6
1.3 Parlementaire controle	6
2 Zorg voor het voortbestaan van de democratische rechtsorde	8
2.1 Gewelddadige beïnvloeding	8
2.2 Heimelijke beïnvloeding	12
2.3 Aantasting van grondrechten	15
3 Zorg voor de veiligheid van de staat	17
3.1 Clandestiene inlichtingenactiviteiten	17
3.2 Proliferatie	21
3.3 Interventies	23
4 Zorg voor de instandhouding van het maatschappelijk leven en voor economische en ander gewichtige belangen	26
4.1 Vitale sectoren	26
4.2 Aantasting van geautomatiseerde gegevens	27
4.3 Andere gewichtige belangen	28
5 Veiligheidsonderzoeken	30
6 Voor de binnenlandse veiligheid relevante ontwikkelingen	32
7 Samenwerking	36
7.1 Samenwerking nationaal	36
7.2 Samenwerking internationaal	37
8 Privacybescherming, informatievervalsing en klachtenbehandeling	40
8.1 De schoning van persoonsregistraties	40
8.2 Verzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur	40
8.3 Klachtenbehandeling	41

Voorwoord

In januari 1993 heb ik met de Tweede Kamer de bevindingen van de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en het BVD Jaarverslag 1991 doorgesproken.

Samen met de eveneens in het afgelopen jaar uitgebrachte notitie 'Ontwikkelingen op het gebied van de binnenlandse veiligheid' en de Memorie van Toelichting bij de begroting van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, voorzag het Jaarverslag in een openbaar overzicht van de taakstelling, werkwijze en activiteiten van de Binnenlandse Veiligheidsdienst.

Voor u ligt thans het BVD Jaarverslag 1992. Hierin zijn de verwachtingen van de BVD ten aanzien van ontwikkelingen die voor de binnenlandse veiligheid van betekenis zijn, gecombineerd met een verslag van de activiteiten in 1992.

Ook deze keer is het Jaarverslag ten behoeve van de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten voorzien van een aantal geheim te houden operationele gegevens, die derhalve in deze openbare versie ontbreken.

Uit de positieve reactie van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op het vorige jaarverslag heb ik afgeleid op de ingeslagen weg te kunnen voortgaan, zodat Regering en Staten-Generaal kunnen blijven rekenen op een jaarlijkse verantwoording in deze vorm.

De minister van Binnenlandse Zaken,

drs. C.I. Dales

1 De Binnenlandse Veiligheidsdienst

1.1 Taken

De taak van de Binnenlandse Veiligheidsdienst is vastgelegd in artikel 8 van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Zowel over de taakopdracht, in het licht van actuele veiligheidsrisico's, als over de wijze waarop daaraan invulling is gegeven, zijn aan de Kamer in het afgelopen jaar twee notities aangeboden. Op 11 februari 1992 verscheen 'Ontwikkelingen op het gebied van de binnenlandse veiligheid'¹ en in oktober bracht de BVD het Jaarverslag 1991 uit.²

In het begin van 1992 werd het besluit genomen dat de Inlichtingendienst Buitenland (IDB) zal worden opgeheven. De Minister-president, tevens minister van Algemene Zaken, onder wie de IDB ressorteert heeft hierover bij brief van 26 februari 1992³ aan de voorzitter van de Tweede Kamer mededeling gedaan. Het voorstel tot wijziging van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten is op 27 oktober 1992 voor advies aan de Raad van State gezonden. In de Memorie van Toelichting wordt aangekondigd dat door de opheffing van de IDB een aantal activiteiten van de IDB volledig zal worden beëindigd. Dit zal voor 1 januari 1994 geheel zijn afgerond. Het gaat daarbij om activiteiten waarvan voortzetting in deze vorm niet meer wenselijk is, zoals het beantwoorden van vragen op het gebied van techniek en wetenschap, alsmede op het gebied van politiek, economie en justitie. De overige activiteiten, die binnen de wettelijke taakomschrijving van de MID en de BVD vallen, worden door die diensten overgenomen c.q. geïntensifieerd.

Voor wat betreft de BVD betreffen deze activiteiten met name het onderhouden van contacten met relevante buitenlandse diensten, de bewerking van verkregen gegevens, en het uitvoeren van internationaal georiënteerde, operationele werkzaamheden, voor zover gerelateerd aan de veiligheid of andere gewichtige belangen van de Staat, aldus de Memorie van Toelichting.

De Raad van State heeft op 24 december 1992 advies uitgebracht. Het wetsvoorstel is inmiddels aan de Tweede Kamer gezonden.

¹ Tweede-Kamerstuk II 1991-1992 22 463. Voor een overzicht van alle Kamerstukken, zie bijlage nr. 1 'Kamerstukken c.a. inzake de BVD 1992'.

² II 1992-1993 22 890 nr. 3.

³ 1991-1992 II 22 300 III, nr. 8.

1.2 Sturing

1.2.1 MICIV

De Ministeriële Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (MICIV) is belast met de coördinatie van het algemene beleid van deze diensten. De MICIV vergaderde in 1992 eenmaal. Belangrijkste punt van bespreking was de overname door de BVD en de MID van activiteiten van de Inlichtingendienst Buitenland (IDB), voordat deze zal worden opgeheven.

1.2.2 CVIN

Het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN) coördineert — als ambtelijk voorportaal van de MICIV — de uitvoering van de werkzaamheden van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Het CVIN vergaderde in 1992 tien keer. Voor wat betreft de BVD waren de volgende onderwerpen aan de orde: ontwikkelingen in de Midden- en Oosteuropese inlichtingenwereld — in het bijzonder in het GOS — en de uitstraling van conflicten in het voormalige Joegoslavië; de internationale dreiging van rechtsextremisme; instabiliteit in Suriname; het voorbereiden van internationale wapeninspecties in Irak; en ontoelaatbare activiteiten van China en Libië gericht op verwerving van wapens en technologie.

1.3 Parlementaire controle

Over de operationele activiteiten van de BVD wordt verantwoording afgelegd aan de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Het overleg met de vaste Commissie is besloten ter waarborging van de geheimhouding van deze activiteiten.

De vaste Commissie sprak in 1992 drie maal met de minister over aangelegenheden met betrekking tot de BVD in aanwezigheid van het hoofd van de BVD. Op 27 oktober 1992 bracht de Commissie schriftelijk verslag uit aan de Kamer over de door haar verrichte werkzaamheden in de periode juli 1991 tot juli 1992.⁴

De Kamer heeft in het verslagjaar voor het eerst enkele openbare documenten over de BVD ontvangen. Het betrof de notitie 'Ontwikkelingen op het gebied van de binnenlandse veiligheid' en het Jaarverslag BVD over 1991. Daarnaast bevat de Memorie van Toelichting op de rijksbegroting 1993 van Binnenlandse Zaken een bijdrage van de BVD.

De notitie 'Ontwikkelingen op het gebied van de binnenlandse veiligheid' geeft een algemeen overzicht van de relevante ontwikkelingen en tendensen op de taakvelden van de BVD. Het overzicht bevat geen operationele feiten en bijzonderheden. Op 24 maart 1992 is in een openbaar plenair debat uitgebreid van gedachten gewisseld over het verslag van de vaste Commissie over de voorafgaande periode, alsmede over de bovengenoemde notitie. Afgesproken is dat in 1993 de BVD en de vaste Commissie hun verantwoordingsperiode synchroon laten lopen. Daartoe zullen dan ook het jaarverslag en het ontwikkelingenoverzicht in een stuk worden geïntegreerd.

⁴ II 1992-1993 22 890 nr. 1.

Het parlement heeft in de verslagperiode verschillende malen afzonderlijke vragen gesteld over de BVD, onder andere tijdens de behandeling van de begroting van Binnenlandse Zaken in de Eerste Kamer en de Tweede Kamer.

In mei 1992 voerden de vaste Commissies voor Binnenlandse Zaken en voor WVC met de ministers van Binnenlandse Zaken en van WVC mondeling overleg over de verwijdering en vernietiging van BVD-dossiers.⁵

Ook is aan de Kamer een brief toegezonden over de bewijskracht van het door de BVD verkregen materiaal⁶ en een notitie d.d. 2 maart 1992 over het verkrijgen van inlichtingen van asielzoekers.⁷

⁵ Zie bijlage nr. 1.

⁶ II 1991-1992 22 463 nr. 4.

⁷ BiZa-92-59.

2 Zorg voor het voortbestaan van de democratische rechtsorde

8

De taken van de BVD op het terrein van de democratische rechtsorde zijn gericht op het ongehinderd functioneren van het democratische besluitvormingsproces en op de vrije uitoefening van grondrechten.

Politieke besluitvorming behoort volgens democratische spelregels tot stand te komen en gevrijwaard te zijn van heimelijke of gewelddadige beïnvloeding. Dit geldt ook voor de uitvoering van overheidsbeleid. De activiteiten van de BVD zijn erop gericht tijdig te kunnen waarschuwen van wie dergelijke invloeden uitgaan en waar deze zich naar alle waarschijnlijkheid zullen voordoen.

Verder moet de vrijelijke uitoefening van grondrechten als kern van onze democratische rechtsorde worden aangemerkt. Het onderkennen van activiteiten en ontwikkelingen die ertoe kunnen leiden dat groepen binnen onze samenleving in de uitoefening van grondrechten gehinderd worden is dan ook de tweede hoofddoelstelling.

2.1 Gewelddadige beïnvloeding

2.1.1 *Terrorisme*

- Palestijns terrorisme

De Palestijnse kwestie en de daarmee samenhangende terroristische dreiging werden met name beïnvloed door de vredesonderhandelingen in het Midden-Oosten. De relatieve rust die in ieder geval buiten de regio op dit terrein is ingetreden, wordt deels verklaard door de onzekerheid over de uitkomsten van de onderhandelingen. Een andere oorzaak is het feit dat Syrië, als belangrijke sponsor van terroristische organisaties, zich aan het vredesproces gecommitteerd heeft. Daarmee is de (openlijke) steun van Syrië aan die organisaties (voorlopig) stopgezet. Ook Libië heeft zijn activiteiten in dit opzicht verminderd. Het geweld dat in 1992 in de Palestijnse sfeer plaatsvond, was vooral het gevolg van interne rivaliteit. Nederlandse belangen bleven van aanslagen verschoond.

In nauwe samenwerking met buitenlandse zusterdiensten is de risico-analyse over de diverse Palestijnse groeperingen actueel gehouden. Daarnaast verzamelde de BVD informatie over activiteiten van in ons land verblijvende (verdachte) leden van Palestijnse terroristische organisaties. Mede op grond van de gemaakte risico-analyse werden beveiligingsmaatregelen genomen ten behoeve van mogelijke Westerse, maar ook mogelijke Palestijnse doelen van gewelddadige acties.

Het uitblijven van substantiële onderhandelingsresultaten zal het risico van terrorisme verhogen. Hierbij moet in aanmerking worden genomen, dat in deze complexe situatie een voor alle Palestijnse groeperingen aanvaardbare oplossing moeilijk te realiseren zal zijn.

- Libisch, Syrisch en Irakees terrorisme

De nasleep van de vliegtuigaanslagen boven het Schotse Lockerbie ('88) en Niger ('89), uitmondend in door de Verenigde Naties afgekondigde sancties, bepaalde de rol van Libië op terroristisch gebied. Onder internationale druk en beïnvloed door het isolement in de Arabische wereld deed Libië in 1992 in dit opzicht niet van zich spreken. Tevens zijn er aanwijzingen dat het regime van Khaddaffi de steun aan terroristische en separatistische bewegingen als de Abu Nidal Organisatie, de IRA en de ETA verminderd heeft. Tengevolge van de VN-sancties moest Libië het belangrijkste 'officiële' steunpunt in Nederland (het kantoor van de Libian Arab Airlines) sluiten. Niettemin verblijven er in ons land Libiërs, die ervan worden verdacht deel uit te maken van terrorisme-ondersteunende netwerken. Hun aanwezigheid blijft aandacht vergen.

Evenals in 1991 constateerde de BVD geen terroristische activiteit van de kant van Syrië en Irak. De dienst blijft attent op wijzigingen in deze situatie.

- Devrimci Sol (Dev.Sol, 'Revolutionair Links')

Gedurende het afgelopen jaar moest de Turkse linksrevolutionaire beweging Dev.Sol een aantal gevoelige klappen incasseren als gevolg van gewelddadige confrontaties met Turkse veiligheidstroepen. Bij schietpartijen, onder meer in Istanboel en Ankara, lieten tientallen leden het leven en werden grote hoeveelheden geld in beslag genomen. Onder de slachtoffers bevond zich een belangrijk deel van de leiding van de organisatie.

Naar aanleiding hiervan werd de campagne waarbij de beweging ook in Nederland jaarlijks geld inzamelt voor de strijd in Turkije, tijdelijk geïntensiveerd. Bij deze geldinzamelingen worden mensen uit de Turkse gemeenschap doorgegaans gedwongen tot een bijdrage. In eigen kring werd heftig gereageerd op deze gebeurtenissen, maar men onthield zich van publieke protestmanifestaties.

Binnen Dev.Sol in West-Europa is momenteel een ontwikkeling gaande, waarin openheid en werving van nieuwe aanhang centraal staan. Dev.Sol streeft de komende jaren naar de opbouw van een politieke vleugel. Daartoe zullen comités worden gevormd, die zich met de organisatie van deze politieke vleugel gaan bezighouden. Het ligt in de bedoeling door middel van frontorganisaties vooral onder jonge Turken een grotere aanhang te verwerven, en daarmee een breder maatschappelijk draagvlak te krijgen. Naast deze politieke ontwikkeling zal op internationaal niveau de heropbouw van het terroristische potentieel van de organisatie met voorrang ter hand worden genomen. De BVD zal met name dit streven nauwgezet volgen.

- Partiya Karkeren Kurdistan (PKK, de Koerdische Arbeiderspartij)
De PKK heeft na de Golfoorlog militaire opleidingskampen ingericht in Noord-Irak. Tevens wierf de PKK, via de oprichting in Irak van een Koerdische Vrijheidspartij (PAK), met succes onder Iraakse Koerden. De twee voornaamste Iraaks-Koerdische organisaties (de Patriottische Unie van Koerdistan en de Koerdische Democratische Partij) deden in oktober '92 een vergeefse poging de PKK uit Irak te verdrijven. Deze strijd vond plaats onder druk van Turkije en in samenwerking met het Turkse leger.

In Europa werd de Turks-Koerdische gemeenschap, zoals ieder jaar, weer onder druk gezet om een financiële bijdrage te leveren aan de PKK. Voor Nederland was het streefbedrag in 1992 4,5 miljoen gulden, een verdubbeling ten opzichte van 1991.

De PKK-leiding zette in West-Europa aan tot demonstratieve acties, zoals bezettingen en vernielingen. Van meer gewelddadige acties werd afgezien omdat dit niet meer paste in de huidige politieke strategie van de PKK. In 1991 was de partij al op de achtergrond betrokken bij de verkiezing van PKK-gezinde Koerden in het Turkse parlement. Eind 1992 hield de PKK verkiezingen voor een Koerdisch parlement, dat alle Koerden moet vertegenwoordigen. Dat parlement zal een regering in ballingschap vormen. De BVD voorziet dat dit parlement de PKK zal dienen als een instrument bij het onderhouden van contacten met internationale organisaties en parlementariërs in Europese landen.

- Mujahedeen E Khalq (MEK)
De Mujahedeen E Khalq, een linkse groepering die oppositie voert tegen het Iraanse regime, beschikt in Nederland over een aanhang van enkele honderden sympathisanten. Een aantal van hen viel op 5 april 1992 de Iraanse ambassade in 's-Gravenhage binnen en richtte grote vernielingen aan. Ongeveer gelijktijdig vonden soortgelijke acties plaats tegen Iraanse vertegenwoordigingen in andere Europese landen, Australië en de Verenigde Staten.
De MEK houdt zich in Nederland vooral bezig met propaganda en de inzameling van geld ter ondersteuning van de activiteiten tegen het Iraanse bewind. De fondsenwerving geschiedt zonder gebruik van intimidatie.
Terroristische acties van de MEK in Nederland liggen niet in de lijn der verwachtingen. Met een herhaling van acties zoals die in april wordt wel rekening gehouden.
- De Turkse Kommunistische Partij/Marxisten-Leninisten (TKP/ML)
De TKP/ML is een oorspronkelijk marxistisch-leninistische organisatie, die streeft naar een gewapende revolutie in Turkije naar maoïstisch model. Voor de gewapende strijd tegen de Turkse overheid werd in 1972 het Turkse Boeren- en Arbeiders Bevrijdingsleger (TIKKO) opgericht. Na de militaire coup in 1980 vluchtten vele aanhangers van de organisatie naar West-Europa. Een deel van hen kreeg asiel in Nederland.

Binnen de TKP/ML deden zich in voorgaande jaren verschillende splitsingen voor, waardoor de partij sterk in omvang en betekenis afnam. In het afgelopen jaar groeide in deze kring echter het besef dat alleen een bundeling van de

krachten de organisatie nieuw leven zou kunnen inblazen. Daarop vond een hergroepering plaats tussen de TKP/ML en de meest radicale afscheiding, het DABK (Oost-Anatolisch Gebieds Comité).

De BVD verwacht in verband hiermee vooralsnog niet meer dan een geringe toename van de activiteiten. Die zullen in eerste instantie gericht zijn op het geven van ondersteuning aan de nog altijd in Oost-Turkije aanwezige gewapende groepen van de TKP/ML. In Nederland zal men zich vooral richten op de opvang en verzorging van gevluchte partijgenoten en het inzamelen van geld. Evenals bij Dev.Sol en de PKK is ook hier gebleken dat bij de fondsenwerving dwang wordt uitgeoefend.

11

- International Dusht Sodh Commando Force

In het begin van 1992 is aandacht besteed aan de activiteiten van de extremistische International Dusht Sodh Commando Force, een terroristische Sikh-eenheid die de afgelopen jaren de verantwoordelijkheid heeft opgeëist voor verscheidene moordaanslagen.

Gebleken is dat extremistische Sikhs in Nederland zich rechtstreeks bemoeien met de strijd voor een onafhankelijke Sikh-staat in India, via financiële en logistieke steun, maar ook door persoonlijke deelname. Gezien de betrekkingen die Nederland met India onderhoudt worden deze activiteiten door de BVD in de gaten gehouden.

Het optreden in Nederland van groeperingen als de hiervoor genoemde neemt toe naarmate nationalistische, etnische en religieuze tegenstellingen in het land van herkomst groter worden. Hun activiteiten leiden regelmatig tot diverse vormen van pressie op ingezetenen van ons land. Daarnaast zijn deze activiteiten vaak gericht tegen het land van herkomst en vertegenwoordigers van dat land. Ten behoeve van justitiële en andere overheidsinstanties die met dit probleem in aanraking kunnen komen, is onder leiding van de minister van Binnenlandse Zaken door de BVD inmiddels via een informatieve bijeenkomst een gedachtenwisseling op gang gebracht over de houding die ten aanzien van dergelijke activiteiten moet worden aangenomen. Gestreefd wordt naar het ontwikkelen van een gezamenlijk plan van aanpak.

- IRA

Hoewel de IRA met name van zich doet spreken door terroristische acties in het Verenigd Koninkrijk, werd ook Nederland in het recente verleden met aanslagen en terrorisme-ondersteunende activiteiten geconfronteerd. De vrees voor herhaling van aanslagen zoals die in 1988 en 1990 in Limburg plaatsvonden en de blijvende kans op acties via Nederland tegen Britse doelen in Duitsland, blijft speciale aandacht voor de IRA vragen. Aan instanties en bedrijven, die mogelijke doelwitten van IRA-terrorisme zouden kunnen zijn, zijn de nodige beveiligingsadviezen verstrekt. Tevens is de nodige medewerking verleend aan onderzoeken en operationele activiteiten van buitenlandse zusterdiensten, gericht op het voorkomen van aanslagen.

- IPLO (Irish People's Liberation Organisation)
Ook in 1992 waren leden van de IPLO actief in Nederland. Er bleek echter uitsluitend sprake te zijn van zuiver criminele handelingen, zoals berovingen, drugshandel en illegale vuurwapenhandel. Kennelijk wordt het politieke doel – de 'bevrijding' van het Ierse volk – verruild voor het streven naar eigen gewin. Gesignaleerde IPLO-activiteiten waaraan strafrechtelijke aspecten kleven, werden ter kennis van justitie gebracht.
- ETA (Euskadi Ta Azkatasuna – Vrijheid voor het Baskische Thuisland)
Talrijke arrestaties, vooral in Frankrijk, beroofden de ETA in 1992 van haar leiding. De beweging is hierdoor ernstig verzwakt. Noodgedwongen bood de ETA de Spaanse regering een wapenstilstand aan voor de duur van de Olympische Spelen in Barcelona en de Wereldtentoonstelling in Sevilla. Ondanks de rust in Spanje tijdens deze grote evenementen ontploften er wel bommen bij Spaanse doelen in Italië en vonden in het najaar een paar schietincidenten plaats in Baskenland. Afgewacht moet worden of de onthoofde en verzwakte organisatie zich door een verjonging van haar gelederen kan herstellen. De vondst van een omvangrijk geheim ETA-arsenaal in februari '93 in Frans Baskenland, moet beschouwd worden als een aanwijzing dat de organisatie nog steeds over de nodige slagkracht beschikt. De BVD beschikt evenwel niet over aanwijzingen voor een concrete ETA-dreiging tegen Spaanse of andere doelen in Nederland.

2.1.2 Politiek gewelddadig activisme

De politiek activistische beweging had onverminderd te kampen met een geringe actiebereidheid en met een gebrek aan actieterreinen die tot de verbeelding spreken. Het anti-militaristische segment van deze beweging telt enkele tientallen actievoerders die een aantal malen vernielingen aanbrachten aan militaire objecten. Het belangrijkste incident betrof een brandstichting op de vliegbasis Deelen, die een schade veroorzaakte van enige miljoenen guldens.

Het geweld tegen allochtonen in sommige Westeuropese landen was voor Amsterdamse activisten aanleiding om in september harde acties voor te bereiden tegen een door skinheads gepland concert van Engelse rockbands. In verband hiermee besloot de burgemeester van Rotterdam het optreden te verbieden.

In het laatste kwartaal slaagden activisten er enkele malen in om samenkomsten van aanhangers van extreem-rechtse organisaties te verstoren. Extreem-rechtse skinheads zullen naar verwachting harde confrontaties met linkse actievoerders niet uit de weg gaan. De bereidheid tot gewelddadige confrontaties zal naar verwachting wederzijds zijn.

2.2 Heimelijke beïnvloeding

2.2.1 Extreem links

Twee organisaties zijn nog van – zij het gezien hun geringe invloed, beperkt – belang voor de BVD vanwege het anti-democratische karakter van hun beginnende. Dat zijn de in november 1992 heropgerichte Nieuwe Communistische Partij in Nederland (NCPN) en de trotskistische Socialistische Arbeiderspartij (SAP), inclusief haar jeugdorganisatie Rebel.

2.2.2 Bescherming van bestuurlijke integriteit

Het functioneren van onze rechtsorde berust in belangrijke mate op de acceptatie en vrijwillige naleving door de burger van de regels zoals die door de overheid zijn vastgesteld. Dat stelt hoge eisen aan de kwaliteit van die regels, aan de wijze waarop zij door de overheid worden uitgevoerd en gehandhaafd en ook aan het gedrag van het openbaar bestuur zelf. Alleen een overheid die voortdurend blijkt geeft zich in alle opzichten te willen gedragen overeenkomstig de geldende regels en procedures kan er aanspraak op maken dat haar burgers dat ook zullen doen. Betrouwbaar en integer overheidshandelen, tot uitdrukking komend in transparante en zorgvuldige besluitvorming en correcte uitvoering en handhaving van regels, is dan ook een belangrijke voorwaarde voor het goed functioneren van onze rechtsorde.

13

Hoewel Nederland gelukkig nog steeds kan bogen op een openbaar bestuur dat de naam heeft integer te zijn en ook integer te functioneren, zijn de risico's in dit opzicht als gevolg van een aantal maatschappelijke en bestuurlijke ontwikkelingen van de laatste jaren toegenomen. Minder herkenbare sociale arrangementen en differentiatie van waarden en normen, verstrengeling van publiek en privaat belang als gevolg van het opereren van de overheid in netwerken en public-private partnerships, de ontwikkeling van het instrument van het bestuurlijk gedogen, en vooral de sterke groei van de georganiseerde misdaad zijn de belangrijkste factoren die aan de groei van die risico's hebben bijgedragen.

De huidige ernstige politieke en bestuurlijke crisis in Italië maakt duidelijk welke omvang bestuurlijke corruptie kan aannemen, hoe moeilijk het is daar een einde aan te maken als het zich eenmaal in de politiek-bestuurlijke cultuur een vaste plaats heeft verworven, en hoe fundamenteel het vertrouwen tussen overheid, politieke partijen en burgers kan worden geschaad als gevolg van het ontbreken van de wil en aandacht om een dergelijk kwaad serieus aan te pakken.

Het is een illusie te menen dat dit soort ontwikkelingen zich alleen zouden kunnen voordoen in Mediterrane of Latijnsamerikaanse culturen. Het verschijnsel doet zich in veel meer landen voor, zij het in Nederland tot dusver gelukkig nog incidenteel. Bewustwording bij alle bestuurslagen van de wijze waarop het verschijnsel zich kan ontwikkelen en het bevorderen van een combinatie van preventieve en repressieve maatregelen zijn dan ook een belangrijke beleidsdoelstelling van de minister van Binnenlandse Zaken.

Voorop zij gesteld dat de eerste verantwoordelijkheid voor het voorkomen en aanpakken van het verschijnsel ligt bij de bestuurlijke overheden zelf. Hiervoor moge worden verwezen naar de initiatieven en maatregelen zoals die zijn voorgesteld in de nota 'De georganiseerde criminaliteit in Nederland' van de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie die in september 1992 naar de Tweede Kamer is gezonden.

De wijze waarop, en de plaats waar inbreuken op de integriteit van het overheidsapparaat kunnen worden verwacht, zijn echter niet altijd te voorzien. Vooral als van de zijde van de georganiseerde misdaad pogingen worden ondernomen om op een bepaalde sector structureel greep te krijgen zullen de daarbij gehanteerde

geheime methodieken niet eenvoudig zijn bloot te leggen. Om onder die omstandigheden de verantwoordelijkheid van de betreffende bestuurlijke autoriteiten tot gelding te kunnen brengen dient over adequate kennis te worden beschikt.

Onverminderd de mogelijkheden en verantwoordelijkheden van politie en justitie kan ook de BVD hieraan in de preventieve sfeer een bijdrage leveren, tegen de achtergrond van het grote belang van een integer functionerend openbaar bestuur en ter voorkoming van de ernstige schade die de rechtsorde kan oplopen als dit fenomeen structureel zou worden.

De BVD zal zich daarbij in het bijzonder richten op het systematisch in kaart brengen van die sectoren binnen de overheid die in dit opzicht de grootste risico's lopen. Thans bestaan hierover niet meer dan algemene noties, die vooral zijn gebaseerd op de deductie dat de kans op niet-integer handelen het grootst is op die plaatsen waar veel geld omgaat, vergunningen worden verleend of waar toezicht en controle een rem op illegale praktijken zouden kunnen vormen.

Bij dat onderzoek zal samen met de betrokken overheden allereerst een inventarisatie worden gemaakt van situaties waarin de kans om zonder al te veel risico's ongeoorloofd financieel gewin te halen verhoudingsgewijs groot is. Als gevolg van onheldere of te complexe regelgeving, doorgeschoten bestuurlijke gedoogpraktijken of gebrek aan toezicht en controle kunnen zich gelegenheidsstructuren ontwikkelen die zich lenen voor misbruik, niet alleen door de georganiseerde misdaad, maar ook door op zichzelf niet-criminele personen of organisaties. Zo kan bijvoorbeeld fors illegaal gewin worden behaald met de handel in- en de exploitatie van illegale buitenlandse vrouwen voor prostitutiedoeleinden, de verkoop van soft drugs en het bemiddelen bij- en inhuren van illegale buitenlandse arbeidskrachten.

Voor degenen die van dergelijke gelegenheidsstructuren profiteren zal het vaak van belang zijn dergelijke structuren in stand te houden of verder te ontwikkelen, waarbij, net als bij een normale ondernemersstrategie, continuïteit en uitbreiding van winstmogelijkheden vooropstaan. Als dit op termijn niet mogelijk is zonder invloed uit te oefenen op bestuurders of andere overheidsdienaren, bijvoorbeeld omdat vergunningen zijn vereist, over subsidieverlening moet worden beslist, van regelgeving moet worden afgeweken of simpelweg dat een oogje moet worden dichtgedaan, zijn alle condities aanwezig om te mogen verwachten dat dit ook daadwerkelijk zal gebeuren. Aanvankelijk zal dit zich wellicht slechts in incidentele gevallen voordoen maar op termijn kunnen structurele en systematische pogingen worden verwacht.

Naast het in preventieve sfeer inventariseren van dergelijke kwetsbare sectoren heeft de BVD inmiddels ook een beroep gedaan op de politie, justitie en een aantal Westeuropese zusterdiensten om na te gaan welke ervaringen zij hebben met de methodieken waarvan de georganiseerde misdaad zich hierbij pleegt te bedienen. Aan de hand van de aldus verzamelde kennis wil de BVD de verantwoordelijke autoriteiten allereerst inzicht geven in de mate waarin het overheidsapparaat in staat is zichzelf tegen deze ernstige vormen van bestuurlijke corruptie te verweren, zodat op de juiste plaatsen de nodige beveiligingsbevorderende maatregelen kunnen worden getroffen. Daarnaast dient men te weten of deze maatregelen ook

het nodige effect sorteren en het overheidsapparaat zich ook daadwerkelijk weet te verweren tegen pogingen het te corrumperen. Het is immers van belang niet te volstaan met het eenmalig treffen van preventieve maatregelen en voor het overige waar nodig repressief op te treden, maar ook instrumenten te ontwikkelen die tijdig signalen afgeven als er gevaar dreigt. In algemene zin kan daarbij worden gedacht aan het bevorderen van overlegprocedures en meldpunten via welke ook de eerste geruchten over verondersteld corruptief gedrag snel en correct worden onderzocht of met wie nalatigheid bij het ondernemen van actie daartegen kan worden besproken. Eveneens in het kader van zijn preventieve taak zal de BVD bijdragen aan het bevorderen van de ontwikkeling van een dergelijk instrumentarium.

2.3 Aantasting van grondrechten

2.3.1 *Extreem rechts*

Het eerste kwartaal van 1992 gaf een reeks gewelddadigheden tegen allochtonen te zien, van mishandeling tot aanslagen met geïmproviseerde explosieven van geringe kracht, voorafgegaan door een waarschuwing. Hoogstwaarschijnlijk handelden de daders individueel of maakten zij deel uit van zeer kleine groepen in een gelegenheidssamenstelling. De BVD heeft geen aanwijzingen dat dit geweld politiek geïnspireerd of georganiseerd is geweest. In elk geval was daarvan geen sprake bij de inwoner van 's-Gravenhage, die bekende verscheidene bomaanslagen te hebben gepleegd. Het aantal gerapporteerde incidenten is sedert april 1992 sterk gedaald.

Hoewel Nederland per traditie kan bogen op een brede en diepgewortelde weerstand tegen extreem-rechtse organisaties en ideologieën, waren de intensiteit van gewelddadigheden tegen allochtonen in de omringende landen en het opkomend nationalisme aanleiding om de ontwikkelingen in Nederland nauwgezet te volgen. De samenwerking en informatie-uitwisseling met de CRI en met bestuurlijke, justitiële en plaatselijke politieke autoriteiten was op dit vlak onveranderd intensief. Dit zal ook in 1993 het geval zijn.

2.3.2 *Bedreiging van de veiligheid van allochtonen*

Onder invloed van de politieke en maatschappelijke ontwikkelingen in Nederland en de ons omringende landen, is de BVD in het afgelopen jaar gericht aandacht gaan schenken aan de veiligheid van allochtonen in Nederland. Er werd deelgenomen aan de besloten werkconferentie over het thema 'veiligheid' (29 en 30 januari 1992), die werd gehouden in het kader van het Maatschappelijk Debat Integratie.⁸

Aansluitend op de werkconferentie nam de BVD deel aan de Interdepartementale Werkgroep Veiligheid, een van de drie werkgroepen die het Maatschappelijk Debat verder hebben ondersteund. Hierin werden de verschillende veiligheidsrisico's voor allochtonen in de Nederlandse samenleving nader geanalyseerd en toegelicht. De BVD zal aandacht blijven vragen voor het waarborgen van de veiligheid van allochtonen in ons land en daaraan waar nodig een bijdrage leveren. Beleid en activiteiten zullen in 1993 dan ook onverminderd worden voortgezet.

⁸ Brief van de minister van Binnenlandse Zaken aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 27 maart 1992.

- Marokko

In de zomer van 1992 bereikte de BVD een klacht over de Unie van Marokkaanse Moslemorganisaties in Nederland (UMMON). De UMMON zou, volgens beschuldigingen van een aantal andere Marokkaanse organisaties in Nederland nauw samenwerken met vertegenwoordigers van de Marokkaanse overheid in Nederland (met name de consul in Amsterdam). Er zou sprake zijn van pressie op en intimidatie van Marokkanen in Nederland door zowel UMMON als medewerkers van het consulaat.

Hoewel reeds eerder beschuldigingen jegens de UMMON zijn geuit en deze ook bij de BVD bekend waren, zullen ook de recente beschuldigingen worden onderzocht, en zullen bij gegrondbevinding de geëigende stappen worden ondernomen. Overigens is niet uit te sluiten dat deze beschuldigingen, of althans een deel daarvan, mede hun oorsprong vinden in wrijving tussen rivaliserende en in doelstellingen tegengestelde organisaties.

2.3.3 *Islamitisch-fundamentalisme*

De BVD verstaat onder islamitisch-fundamentalisme niet de verschillende uitingen van religieus traditionalisme, maar uitsluitend extern gerichte, expansionistisch ingestelde bewegingen die zich baseren op een politiek mobiliserende interpretatie van de Islam.⁹ Alleen islamitisch-fundamentalistische bewegingen die de bestaande orde afwijzen en een nieuwe, eigen orde dwingend willen opleggen aan anderen, staan bij de BVD in de belangstelling. Het onderwerp wordt in opdracht van Binnenlandse Zaken onderzocht door het Rotterdams Instituut voor Sociologisch, Bestuurskundig en Milieukundig Onderzoek (RISBO).

De aandacht van de BVD voor islamitisch-fundamentalisme is gebaseerd op het totalitaire karakter van deze ideologie en het gevaar van intimidatie en pressie door fundamentalisten tegenover allochtone moslims. Verder laten fundamentalisten zich ten dienste van een vreemde mogendheid – tot nu toe hoofdzakelijk Iran – soms in met ontoelaatbare beïnvloeding of gewelddaden. Daarnaast dient naar deze bewegingen te worden gekeken voor zover zij Nederland compromitteren via geldinzamelingsacties ten bate van in de moederlanden opererende strijdgroepen en via bedreigingen tegen diplomatieke vestigingen en andere belangen van die landen in ons land.

In Nederland zijn enkele groeperingen actief die op één of meer van de hiervoor genoemde aspecten aan de beschrijving voldoen. Zij beschikken over een aanhang die varieert van enkele tientallen tot enige honderden personen.

⁹ Vgl. N. Landman, 'Van mat tot minaret. De institutionalisering van de Islam in Nederland'. (Dissertatie VU Amsterdam) Amsterdam 1992, p. 16.

3 Zorg voor de veiligheid van de staat

Ten behoeve van de veiligheid van de Staat zijn de activiteiten van de BVD gericht op het onderkennen van- en het bevorderen van maatregelen ter beveiliging tegen:

17

- de kennisname door onbevoegden van gegevens waarmee het belang van de veiligheid van de Staat of zijn bondgenoten schade wordt toegebracht;
- de ongewenste verspreiding van nucleaire, biologische en chemische of (hoogwaardige) conventionele wapensystemen;
- schendingen van de legitieme belangen van andere landen door inwoners van Nederland of vanaf Nederlands grondgebied;
- sabotage van militaire- of vitale installaties en infrastructuur.

In 1992 was de aandacht vooral gericht op het frustreren van clandestien buitenlands inlichtingenwerk, proliferatie en interventies. Het onderwerp sabotage vroeg – behalve in verband met de reeds onder politiek gewelddadig activisme genoemde vernielingen aan militaire objecten – in het verslagjaar geen bijzondere zorg.

3.1 Clandestiene inlichtingenactiviteiten

3.1.1 *Rusland*

1992 was voor de Russische inlichtingendiensten een jaar van reorganisaties en van het herwinnen van legitimiteit. Op 8 juli werd per decreet een wet op de Russische inlichtingendiensten uitgevaardigd. Daarin is aan de diensten een breed scala van inlichtingentaken toebedeeld; zo dienen, zonedig met clandestiene middelen en methoden, in het buitenland gegevens te worden verzameld. De diensten moeten door hun inlichtingenactiviteiten de besluitvorming van de Russische regering in de politieke en militaire sfeer ondersteunen, en de economische en technisch-wetenschappelijke vooruitgang van Rusland bevorderen door het actief verwerven van economische en technologisch-wetenschappelijke informatie. De in de wet gehanteerde formuleringen en de herplaatsing van nagenoeg alle personeelsleden van de voormalige KGB en GRU in deze diensten leiden tot een voortzetting van het overgrote deel van de praktijken van de oude diensten.

Inmiddels is gebleken dat SVR en GRU¹⁰ in een beperkt aantal derde-wereldlanden hun aanwezigheid hebben teruggebracht, maar hun inlichtingensecties

¹⁰ Sluzhba Vneshnyey Razvedki (SVR), Buitenlandse Inlichtingendienst, en Glavnoye Razvedyvatelnoye Upravleniye (GRU), (militair) Hoofddirectoraat Inlichtingen.

binnen de diplomatieke en andere officiële vertegenwoordigingen van Rusland in de Westerse landen op peil trachten te houden. Tussen de beide diensten en het Russische ministerie van Buitenlandse Zaken zijn afspraken gemaakt over de bezetting en verdeling van diplomatieke dekmantelfuncties.

Situatie in Nederland

Ook in 1992 was het Nederlandse beleid erop gericht duidelijk kenbaar te maken dat activiteiten van inlichtingendiensten, die ten doel hebben gegevens en materialen uit Nederland te ontvreemden, niet worden getolereerd. Met name voor de Russische inlichtingendiensten geldt dat dit soort activiteiten onverenigbaar is met het verzoek van Rusland om hulp bij het herstructureren van zijn economie en maatschappij. In directe contacten met Russische autoriteiten is er door het ministerie van Buitenlandse Zaken op aangedrongen dat zij hun inlichtingenofficiëren uit Nederland zouden terugtrekken. Toen een positief antwoord op dit verzoek uitbleef, werd terugroeping zonder meer verlangd. Zes SVR-officiëren zijn daardoor voortijdig naar Rusland teruggehaald.

Van hen is één inlichtingenofficier alsnog persona-non-grata verklaard omdat hij onder valse identiteit door de Russische autoriteiten in Nederland was geaccrediteerd.

Ook het toelatingsbeleid voor Russische onderdanen is enigszins aangepast. Zoals voorheen wordt accreditatie of een visum aan elders reeds geïdentificeerde inlichtingenofficiëren geweigerd. Daarnaast worden Russische onderdanen, die zich in Nederland willen vestigen, onderworpen aan een toegespitst veiligheidsinterview. Het doel hiervan is de kans op eventuele schade aan Nederlandse veiligheidsbelangen te verkleinen.

Het beleid van de Nederlandse overheid heeft er niet alleen toe geleid dat de SVR-afdeling in Nederland uiterst mager bezet is, maar ook dat deze haar activiteiten voorlopig heeft opgeschort. De terugval in operationele activiteiten van de Russische diensten lijkt echter, mede gelet op de situatie in de ons omringende landen, niet onomkeerbaar. De BVD heeft reeds aanwijzingen verkregen dat SVR en GRU pogingen ondernemen om het restrictieve toelatingsbeleid in ons land te ontduiken. Ze trachten nu het inwinnen van gegevens via agentenontmoetingen in het buitenland voort te zetten.

In internationaal verband heeft de BVD gepleit voor een gemeenschappelijk beleid tegenover de voortgezette inlichtingenactiviteiten van de Russische diensten. Daarnaast streeft de BVD (overeenkomstig het beleid zoals dat in de afgelopen jaren vorm heeft gekregen ten aanzien van de diensten in Centraal Europa) naar een dialoog met de Russische diensten over veiligheidsrelevante onderwerpen van wederzijds belang.

3.1.2 Iran

Het beleid van de Iraanse regering is gericht op een harde aanpak van de binnen- en buitenlandse oppositie. Ook de export van de islamitische revolutie neemt steeds grotere vormen aan. Daarnaast streeft Iran qua bewapening eveneens naar een sterkere machtspositie.

De werkzaamheden van de Iraanse inlichtingen- en veiligheidsdiensten op het gebied van oppositiebestrijding, export van de revolutie en aanschaf van proliferatiegoederen nemen bijgevolg toe.

Iran kent drie organisaties die op het buitenland gerichte inlichtingentaken hebben: het ministerie van Inlichtingen en Veiligheid (Ministry of Intelligence and Security, MOIS), de Inlichtingendienst van de Revolutionaire Garde (ID-IRGC) en de militaire inlichtingendienst.

In het buitenland zijn deze diensten belast met:

- opsporing en eliminatie van tegenstanders van het huidige regime;
- heimelijke steun aan organisaties die de islamitisch-fundamentalistische revolutie verspreiden;
- steun aan terroristische groeperingen;
- illegale verwerving van goederen en gegevens die onder embargobepalingen vallen.

19

Dat de Iraanse inlichtingendiensten zich in het buitenland inderdaad bezighouden met het opsporen en uitschakelen van opposanten, is door de Iraanse minister voor Inlichtingen en Veiligheid, Ali Falahean, impliciet toegegeven tijdens een interview voor de Iraanse televisie op 30 augustus 1992.

Voor de export van de islamitische revolutie komen allereerst landen in aanmerking, die een grote moslimbevolking hebben en waar grote delen van die bevolking in minder gunstige leefomstandigheden verkeren. Internationaal zijn de klachten bekend, die landen als Egypte, Tunesië en Algerije in dit verband hebben geuit jegens Iran.

Op kleinere schaal wordt de islamitische revolutie echter eveneens naar Europa geëxporteerd. De BVD heeft hiervoor ook in Nederland aanwijzingen gevonden.

3.1.3 Irak

Irak kent vier inlichtingendiensten: de Jihaz al Amn al Khas (Bijzondere Veiligheidsdienst), de Mukhabarat (Inlichtingendienst van de Baath-partij), de Istikhbarat (Militaire Inlichtingendienst) en de Afdeling Veiligheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Van deze diensten zijn de eerste drie ook in het buitenland actief.

Sinds de Golfoorlog hebben deze diensten minder mogelijkheden om via de officiële en semi-officiële Iraakse vertegenwoordigingen in het buitenland te werken.

3.1.4 China

De Chinese Volksrepubliek en haar bevolking genieten in Nederland een goede reputatie. Daardoor gesteund hebben China's vertegenwoordigers zich inmiddels een gedegen inzicht in Nederlandse wetgeving, organisatiestructuren en netwerken verworven. Dat inzicht wordt goed benut, getuige de effectieve manier waarop zij gebruik weten te maken van deze netwerken, waarvan zowel ondernemers als politici en ambtenaren deel uitmaken. De veelal gefragmenteerde wijze waarop in ons land op diverse niveaus beleid tot stand komt en wordt uitgevoerd biedt ruime mogelijkheden om eigen doeleinden te realiseren, zeker als dat gepaard gaat met

de gecoördineerde aanpak waarvan bij de Volksrepubliek sprake is. Uit de contacten van Chinese vertegenwoordigers met hun relaties in de Nederlandse samenleving blijkt een groeiende belangstelling voor mogelijke militaire leveranties aan Taiwan. Deze constatering dient te worden gezien in het licht van uitspraken als die van de Chinese president Yang Shangkun in september 1992, dat (vanwege de dreiging van wapentransacties met Taiwan) 'de spionage in Frankrijk, Duitsland en Nederland moet worden opgevoerd'.

3.1.5 Voormalig Joegoslavië

De Joegoslavische kwestie bevindt zich in een ernstige impasse. Van het geweld zijn met name de Bosnische islamieten het slachtoffer. Hoewel de staat Bosnië - Hercegowina internationaal is erkend, is van een feitelijk bestaan ervan geen sprake meer. Dit bestaan afdwingen met economische middelen kan nu al als mislukt worden beschouwd zodat alleen een militair slotstuk lijkt te resten.

Waren de conflicterende partijen in het gebied (Serviërs, Bosnisch-Hercegowinezen, islamieten en Kroaten) tot voor kort feitelijk zelfstandig opererend, thans moet worden vastgesteld dat deze partijen meer en meer steun ontvangen van grotere machten op de achtergrond. Zo heeft de islamitische wereld zich opgesteld achter de vervolgte moslims in wat zich heeft ontwikkeld als een strijd tegen een curieus verband van Oosteuropese conservatieve (ex-communistische) krachten. Rekening wordt gehouden met de mogelijkheid dat ook terrorisme als strijdmiddel ingezet zal worden. Dergelijke activiteiten worden vooral vanuit de Servische hoek verwacht.

De BVD constateerde dat de eerste secretaris voor consulaire aangelegenheden van de Joegoslavische ambassade in 's-Gravenhage – een geïdentificeerd officier van een inlichtingendienst van zijn land – in Nederland activiteiten ontplooi die onverenigbaar waren met zijn diplomatieke status. In verband daarmee is hem door de Nederlandse overheid formeel verzocht het land binnen vijftien dagen te verlaten, als uitvloeisel van VN-resolutie 757, waarin ondermeer was beschikt dat de diplomatieke relaties met Servië en Montenegro dienden te worden geminimaliseerd. Feitelijk werd hij daardoor tot persona-non-grata verklaard. Zijn vertrek vond medio juni 1992 plaats.

Ook de ambassaderaad van de inmiddels statusloos geworden Joegoslavische ambassade in ons land werd in september tot persona-non-grata verklaard in verband met het ontplooi van activiteiten die onverenigbaar waren met zijn functie. Met name de bedreiging aan het adres van een Nederlands staatsburger, alsmede de overname van taken van de eerder uitgewezen consul, waren aanleiding voor zijn verwijdering uit Nederland.

Joegoslavische politieke organisaties van soms extremistisch karakter ontplooi, daartoe gestuurd vanuit het buitenland, activiteiten van een dreigend karakter jegens in ons land verblijvende burgers van Joegoslavische en Nederlandse nationaliteit. Meningsvorming wordt beïnvloed met oneigenlijke middelen. Vluchtelingen staan bloot aan intimidaties terwijl ook tolken niet vrij en ongehinderd hun werk kunnen doen. Beide verschijnselen vloeien mede voort uit politieke en etno-religieuze motieven. Over de wijze waarop aan dergelijke activiteiten

anders dan per incident een halt kan worden toegeroepen vindt thans overleg plaats met bestuur, politie en justitie.

3.2 Proliferatie

In 1992 gingen de pogingen van een aantal landen om goederen te verwerven ten behoeve van programma's voor massavernietigingswapens – of raketten als overbrengingsmiddel daarvoor – onverminderd voort. Ook Nederland was doelwit van dergelijke pogingen. Zowel uit een oogpunt van staatsveiligheid als ten behoeve van de bescherming van de internationale rechtsorde tracht de Nederlandse overheid de verspreiding van massavernietigingswapens tegen te gaan en te voorkomen dat vanuit ons land een bijdrage aan de ontwikkeling van deze wapens wordt geleverd. Dat vraagt om een gecoördineerd optreden van de betrokken Nederlandse instanties.

21

De BVD werkt op dit terrein nauw samen met de ministeries van Economische Zaken en Buitenlandse Zaken. De BVD voorziet deze ministeries van informatie die moet leiden tot het voorkomen van ongewenste exporten of tot bijstellingen in het non-proliferatiebeleid. Daartoe neemt de BVD ook deel aan het interdepartementaal overleg tussen deze ministeries.

Met de MID is op proliferatieterrein overleg geïnitieerd. Met de politieverbindingen zal op adhoc basis worden samengewerkt. Daar waar contact wordt gelegd met bedrijven gebeurt dat, conform afspraak, door de Economische Controledienst (ECD) of de BVD.

De BVD stelde informatie ter beschikking aan het ministerie van Buitenlandse Zaken ten behoeve van het United Nations' Special Committee (UNSCOM). Dit comité, dat toezicht houdt op de naleving van de VN resoluties jegens Irak, is op de hoogte gebracht van gegevens die een bijdrage kunnen leveren aan de controle- en opsporingsactiviteiten van de inspectieteams.

Internationale coördinatie

Internationale coördinatie op non-proliferatiegebied is van groot belang. Met het oog daarop werkt de BVD samen met een aantal buitenlandse zusterdiensten. De Australische Groep is een halfjaarlijks overleg van de meeste geïndustrialiseerde landen over exportcontroles op het gebied van goederen die gebruikt kunnen worden voor de aanmaak van biologische en chemische wapens. De BVD is betrokken bij de voorbereidingen ten behoeve van de Nederlandse delegatie van de ministeries van Buitenlandse Zaken en Economische Zaken bij dit overleg.

Op verzoek van het ministerie van Buitenlandse Zaken had de BVD een inbreng in VEREX, de adhoc groep van regeringsexperts die de derde toetsingsconferentie van de Conventie Biologische Wapens heeft ingesteld. Deze adhoc groep heeft als opdracht maatregelen ter verificatie van de Conventie te formuleren en op hun technische merites te beoordelen. Tot op heden maakte een verificatieregime namelijk geen deel uit van deze in 1972 ondertekende conventie. De BVD was vertegenwoordigd in de Nederlandse delegatie naar de tweede VEREX vergadering die van 23 november tot en met 4 december in Genève plaatsvond.

Libië

Libië beschikt over een produktiefaciliteit voor mosterdgas en over een raketprogramma. Bovendien zou het land voornemens zijn een tweede fabriek voor chemische wapens te bouwen. Voor de voor deze projecten benodigde goederen en kennis is Libië vrijwel geheel aangewezen op het buitenland. In het land is een conglomeraat van bedrijven en (wetenschappelijke) instellingen ontstaan dat enerzijds zelf bestellingen bij buitenlandse leveranciers plaatst en anderzijds sturing geeft aan ondernemingen in het buitenland die verwervingspogingen ondernemen om in de Libische behoeften te voorzien.

De BVD verrichtte in 1992 uitgebreid onderzoek naar de verwervingsactiviteiten van Libië in Nederland. Uit het onderzoek bleek dat ook in ons land goederen gezocht (en voor een deel aangeschaft) werden. Het ging daarbij met name om goederen die bruikbaar zijn voor het Libische raketprogramma en enige goederen van mogelijk belang voor het nucleaire programma. Veel van deze zogenaamde 'dual use' goederen konden onder de vigerende regelgeving ongehinderd worden uitgevoerd. Een in Nederland gevestigd (maar in Libische handen verkerend) bedrijf speelt in het Libische verwervingsnetwerk in Nederland een prominente rol.

In 1992 trok dit bedrijf de aandacht van de pers toen de Duitse overheid bekend maakte dat een zending goederen, die van deze firma afkomstig was en Libië als bestemming had, in Frankfurt was onderschept. Het betrof door een Amerikaans bedrijf geproduceerde artikelen voor de opstelling van lasers. De goederen zouden bestemd zijn voor nucleair onderzoek in Libië en waren besteld door een in dat kader bekende Libische instantie, de Central Repair Workshop. Deze affaire leidde ertoe dat ook de Nederlandse overheid export van deze goederen naar Libië verbood.

GOS

Het afgelopen jaar deden zich enkele incidenten voor waarbij sprake zou zijn van de smokkel van nucleair materiaal afkomstig uit het GOS. De stof 'rode kwik' werd daarbij veelvuldig aangeboden. Gezamenlijk onderzoek van de BVD en de ECD leidde tot de conclusie dat het hier gaat om oplichting. De stof bestaat niet. Ondanks suggestieve aanprijzingen hadden ook andere uit het GOS gesmokkelde materialen die het vorig jaar te koop aangeboden werden geen enkel nut bij de ontwikkeling van nucleaire wapens.

De BVD acht het risico van smokkel van nucleair materiaal uit het GOS niet bijzonder groot. Concrete meldingen van smokkel via Nederland zullen worden nage-
trokken.

Overige landen

De BVD beperkte zich in 1992 niet tot een onderzoek naar de Libische verwervingsactiviteiten in Nederland en aandacht voor de bovengenoemde incidenten met betrekking tot de smokkel van (vermeende) nucleaire goederen uit het GOS. Ook werd aandacht besteed aan de proliferatierisico's gepaard gaande met de handel met een aantal andere landen.

Iran werd herhaaldelijk in de pers genoemd als 'risicoland' op proliferatieterrein.

Het ligt derhalve voor de hand dat de BVD in bepaalde transacties met dat land interesse toont. Ook vanuit Pakistan bestaan nog steeds connecties met de Nederlandse markt die mogelijk proliferatierisico's in zich bergen. Verwervingspogingen vanuit Irak, een land dat nog immer in de internationale belangstelling staat, konden het afgelopen jaar niet worden geconstateerd.

Er mag niet worden verwacht dat onder invloed van de ondertekening van de Chemische Wapen Conventie een onmiddellijk eind zal komen aan de verwervingspogingen van de diverse landen waarvan wordt aangenomen dat zij aan chemische wapens werken. Ook in het verleden leidde het tekenen van verdragen niet automatisch tot naleving daarvan. Bovendien is er een aantal landen dat de conventie niet heeft getekend. Het betreft onder meer Libië, Egypte en Syrië. Deze landen beschikken reeds over een chemisch arsenaal en zouden zelfs de capaciteit voor de fabricage van gifgassen nog willen uitbreiden. Irak en Noord-Korea hebben de conventie eveneens niet ondertekend. Ook op het gebied van nucleaire wapens, biologische wapens of raketten wordt niet verwacht, dat het aantal activiteiten, gericht op illegale verwerving, zal verminderen.

De BVD zal derhalve voortgaan op de ingeslagen weg en in goede samenwerking met de ministeries van Economische Zaken en Buitenlandse Zaken door middel van het geven van tijdige en toegespitste informatie bouwstenen blijven aandragen voor een afgewogen oordeel en beleidsvorming op dit terrein.

3.2.1 Internationale handel in conventionele wapens

De BVD stelde in 1992 vast dat een aantal Nederlandse zakenlieden vanuit het buitenland werd benaderd in het kader van de illegale handel in conventionele wapens. Geconstateerd is dat er met name vanuit de voormalige Warschaupactlanden een groeiend aanbod is van de meest uiteenlopende conventionele wapens, merendeels afkomstig uit de daar aanwezige surplus voorraden. Het betreft hier geen massavernietigingswapens, die vallen onder de non-proliferatieverdragen, maar conventionele wapens met uiteenlopende militaire toepassingen als: lichte-infanteriewapens, (pantser-)voertuigen, helikopters, gevechtsvliegtuigen en marineschepen. Althans een deel van het aanbod onttrekt zich vermoedelijk aan de controle van de verschillende nationale overheden ter plaatse en vormt een lucratieve handel tussen ondernemers uit West-Europa en militairen, ambtenaren en zakenlieden in Oost-Europa. Deze waarnemingen, gevoegd bij een concreet verzoek van het ministerie van Buitenlandse Zaken, vormden voor de BVD aanleiding tot het ontplooiën van gerichte activiteiten ter onderkenning van de aard en de omvang van dit specifieke aspect van de conventionele wapenhandel.

3.3 Interventies

Zowel het ondersteunen van een staatsgreep of gewapende inmenging elders, als het verwerven van (militaire) middelen waarmee de legitieme belangen van derden worden geschaad – samen aan te duiden als interventie –, compromitteert Nederlands positie in de internationale rechtsorde. De BVD heeft de taak ertoe bij te dragen dat zulke activiteiten worden voorkomen of bestreden.

3.3.1 *Filippijns verzet*

De BVD stelde in 1992 vast, dat vanuit Nederland daadwerkelijk leiding werd gegeven aan het gewapend verzet op de Filippijnen door de militaire arm van de Filippijnse Communistische Partij, het New People's Army (NPA). Daarbij wordt geweld gepleegd tegen de eigen Filippijnse bevolking en worden terroristische activiteiten uitgevoerd tegen Amerikaanse doelen, op de Filippijnen en daarbuiten. Bekend is dat de NPA contacten onderhoudt met terroristische bewegingen elders in de wereld.

De mede-oprichter (in 1968) en eerste voorzitter van de Filippijnse Communistische Partij, die in ons land verblijf houdt, is ook nu nog voorzitter en geeft de partij directe sturing. Hij is daarmee volledig verantwoordelijk voor de activiteiten van de partij en de aan die partij ondergeschikte gewapende eenheden. De op gezag van de verzetsleiding alhier ontplooiden activiteiten tegen de legitieme belangen van de Verenigde Staten en de Filippijnen, tasten de integriteit en geloofwaardigheid van Nederland als soevereine staat aan, met name in relatie tot zijn verantwoordelijkheden tegenover andere staten.

De vredesinitiatieven van president Fidel Ramos kunnen leiden tot pacificatie van de gewapende oppositie op de Filippijnen, waarmee de rol van de in Nederland zetelende verzetsgroep vroeg of laat zal zijn uitgespeeld. Vooralsnog lijkt het vredesoverleg tussen de betrokken partijen echter in een impasse te zijn geraakt.

3.3.2 *Huurlingen voor Kroatië*

De BVD heeft aandacht besteed aan het uitzenden van huurlingen naar Kroatië door de Nederlands-Kroatische Werkgemeenschap (NKW) naar voormalig Joegoslavië. Geconstateerd werd dat Nederlandse vrijwilligers – hoewel gering in aantal – door de NKW in staat gesteld werden om in het uniform van het geregelde Kroatische leger deel te nemen aan gevechtshandelingen. Een hernieuwd optreden van Nederlandse huurlingen op het Joegoslavisch strijdtoneel, vanuit Nederland georganiseerd door de NKW of enige andere organisatie, is op korte termijn niet uit te sluiten.

Recente internationale ontwikkelingen geven aanleiding te veronderstellen, dat Nederland op korte termijn ook op andere terreinen geconfronteerd zal worden met interventiepogingen door organisaties van een buitenlandse signatuur. In dit verband zal door de BVD worden onderzocht in hoeverre met name van organisaties van Sikhs en radicale moslims activiteiten te duchten zijn die de legitieme belangen van andere landen kunnen schaden.

3.3.3 *Suriname*

Het normaliserings- en democratiseringsproces dat door de regering van president Venetiaan is ingezet, heeft de dreiging die onder Bouterse bestond ten opzichte van Nederlandse belangen aanzienlijk gereduceerd. Geconstateerd werd, dat aan de militaire controle van de Surinaamse visumdienst een eind is gekomen. De taken van deze dienst zijn overgedragen aan het Surinaamse ministerie van Buitenlandse Zaken, terwijl voorts een aantal medewerkers dat op de Surinaamse ambassade alhier met visumverlening was belast naar Suriname zal terugkeren.

Ook de Surinaamse inlichtingendienst CID, die in de periode Bouterse ten behoeve van de militairen werkte, vormt geen bedreiging meer.

De recente politieke ontwikkeling in Suriname heeft ook de basis ontnomen aan de plannen van enkele contra-Bouterse groepen in Nederland voor een gewapend ingrijpen op Surinaams grondgebied. Deze plannen kwamen overigens, mede door een chronisch gebrek aan financiële middelen, nimmer verder dan het stadium van voorbereiding. Vooralsnog wordt aan deze groepen dan ook geen aandacht meer besteed.

De situatie in Suriname is evenwel nog niet volledig stabiel te noemen. Daarom blijft de BVD aandacht besteden aan factoren die het democratiseringsproces kunnen verstoren. Naast het belang van goede betrekkingen speelt hierbij de zorg voor het voorkomen van negatieve effecten die daardoor zouden kunnen optreden binnen de Surinaamse bevolkingsgroep in ons land.

Over criminele aspecten waarop de BVD bij zijn activiteiten stuit, wordt contact onderhouden met politie en justitie.

Tot slot werd onderzoek verricht naar aanleiding van berichten over personen of groepen die ten behoeve van Bouterse c.s. bereid zouden zijn tot het plegen van geweld in Nederland.

4 Zorg voor de instandhouding van het maatschappelijk leven en voor economische en andere gewichtige belangen

26

De activiteiten van de BVD in het kader van de zorg voor deze belangen omvatten het signaleren van- en het bevorderen van maatregelen ter beveiliging tegen:

- ontregeling van die onderdelen van de overheid en het bedrijfsleven, welke naar het oordeel van de verantwoordelijke ministers van vitaal belang zijn voor de instandhouding van het maatschappelijk leven;
- misbruik van technologie, geautomatiseerde data-opslag en -communicatie voor zover die een inbreuk betekent op vitale maatschappelijke en economische functies;
- aantastingen van het concurrerend vermogen van het Nederlandse bedrijfsleven – een gewichtig belang zoals bedoeld in de Wet I & V.

4.1 Vitale sectoren

Het begrip 'vitaal' is in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (art. 8, lid 2c) niet nader omschreven. De voor een bepaald beleidsterrein verantwoordelijke ministers dienen de vitale onderdelen van de overheid en het bedrijfsleven aan te wijzen. Het gaat daarbij vooral om objecten die een mogelijk doelwit vormen voor sabotage-activiteiten. In 1988 heeft de minister van Binnenlandse Zaken de betrokken ministers gevraagd voor de tot hun beleidszorg te rekenen sectoren van de samenleving aan te geven welke objecten als vitaal beschouwd dienen te worden.

Op aangeven van de minister van Binnenlandse Zaken heeft de BVD zich tot op heden met zijn beveiligingsbevorderende activiteiten gericht op de volgende vitale onderdelen:

- onderdelen met een verhoogd risico voor grootschalige rampen waarbij het maatschappelijk leven wordt ontwricht (procesindustrie, kerninstallaties);
- onderdelen die voor langere tijd voorzien in de eerste levensbehoeften van de bevolking (energie, water en voedselvoorziening, gezondheidszorg);
- onderdelen die voor het bestuur en het maatschappelijk leven van wezenlijk belang zijn (communicatie, transport, data- (processing)systemen, noodzetelvoorzieningen en noodoproepfaciliteiten);
- onderdelen die (in vredetijd) een essentiële functie vervullen voor de paraatheid en geoefendheid van de krijgsmacht.

Voorts geldt ten aanzien van de laatste drie categorieën dat die onderdelen niet binnen een acceptabele termijn vervangen kunnen worden.

In 1992 heeft de BVD in dit kader met een vijftigtal door het ministerie van Economische Zaken als vitaal aangewezen bedrijven een beveiligingsrelatie onderhouden. Naast het verstrekken van dreigingsanalyses werden – soms op

basis van een uitgevoerde 'survey' – beveiligingsadviezen verstrekt. In verband met het vitale karakter van onderdelen bij de Rijksoverheid en bedrijven werden bij vertrouwensfuncties aldaar veiligheidsonderzoeken verricht.

Snelle maatschappelijke veranderingen – ondermeer tot uitdrukking komend in toenemende informatisering, concentratie van financiële systemen en de druk op de integriteit van het openbaar bestuur – maken het noodzakelijk dat in overleg met de betreffende onderdelen periodiek wordt nagegaan of zij nog als vitaal kunnen worden beschouwd, terwijl voorts regelmatig zal moeten worden bezien of nieuwe onderdelen vitaal verklaard dienen te worden. Hieraan zal in 1993 en 1994 bijzondere aandacht worden gegeven.

27

4.1.1 Schiphol

In nauw overleg met de Dienst Luchtvaart van de Rijkspolitie en de Koninklijke Marechaussee wordt nagegaan of, en zo ja op welke wijze, het relatief grote aantal veiligheidsonderzoeken ten behoeve van de beveiliging van de luchthaven Schiphol drastisch kan worden beperkt zonder het niveau van beveiliging aan te tasten.

4.2 Aantasting van geautomatiseerde gegevens

De BVD richt zich op dit terrein – naast de beveiliging van systemen die staatsgeheimen bevatten – op het bevorderen van een gepast niveau van beveiliging van systemen voor data-opslag, data-verwerking en data-communicatie, voor zover die een belangrijke functie vervullen voor het functioneren of de instandhouding van vitale bestuurlijke, maatschappelijke en economische processen in ons land. De integriteit en continuïteit van dergelijke systemen moeten immers worden gewaarborgd.

De BVD onderzoekt daartoe ook activiteiten van personen die zich – doorgaans goed toegerust – toeleggen op:

- het ongeautoriseerd verwerven van toegang tot bedoelde systemen;
- het verwerven van mogelijkheden om kennis te nemen van daarin verwerkte of opgeslagen informatie;
- manipulatie van gegevens en;
- oneigenlijk gebruik van de faciliteiten van de systemen.

In het algemeen kan worden gesteld dat de mogelijkheden tot misbruik van de informatietechnologie doorgaans snel hun weg vinden naar personen die zich op oneigenlijke wijze toeleggen op het verkrijgen van toegang tot- en het manipuleren van geautomatiseerde gegevens. In nauw overleg met de verantwoordelijke ministeries zal de BVD de introductie van nieuwe vitale systemen en data-netwerken daarom nauwlettend blijven volgen en beoordelen op de consequenties voor de eerder genoemde gewichtige belangen. Verwacht wordt dat in toenemende mate sprake zal zijn van aantastingen met zowel strafrechtelijke als staatsveiligheidsaspecten. Goede afstemming met instanties die zich met computercriminaliteit bezig houden (CRI, politie, justitie) doet alle in het geding zijnde belangen recht en krijgt dan ook de nodige aandacht.

Een belangrijke bijdrage aan de integrale aanpak van de informatiebeveiliging bij de overheid is weggelegd voor de in 1991 ingestelde Interdepartementale

Commissie Informatiebeveiliging (ICIB), waarin zeven ministeries zitting hebben die ook een externe verantwoordelijkheid dragen voor informatiebeveiliging. De commissie heeft tot taak te adviseren over beleid en maatregelen terzake van informatiebeveiliging.

Op uitvoerend niveau is eind 1992 het Advies- en Coördinatiepunt Informatiebeveiliging (ACIB) ingesteld. De BVD neemt hieraan deel. Het heeft tot taak de betrokken ministeries te ondersteunen bij het effectueren of verbeteren van maatregelen gericht op informatiebeveiliging.

Internationaal werd in 1992 in het kader van het zg. Vierlanden-overleg (Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Duitsland en Nederland) vruchtbaar samengewerkt met het Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging (NBV). Als uitvloeisel van reeds eerder ontwikkelde criteria voor de evaluatie van beveiligingsmaatregelen kwam in 1992 het 'Information Technology Security Manual' (ITSEM) tot stand.

4.3 Andere gewichtige belangen

Strategische economische kennis en hoogwaardige technologie behoeven overheidsbescherming voor zover daarbij de nationale welvaart in het geding is. Dat is met name het geval bij buitenlandse verwervingsactiviteiten in sectoren waarin de Nederlandse overheid ter bevordering van haar economie en welvaart fors heeft geïnvesteerd.

De aandacht van de BVD is gericht op het voorkomen van aantasting van het concurrerend vermogen door een buitenlandse mogendheid. Dit mede gezien het feit dat diverse landen ter bevordering en bescherming van hun nationale economische belangen bereid zijn hun inlichtingen- en veiligheidsdiensten in te schakelen. Vooralsnog zal het accent van de inspanningen liggen op het behandelen van zich voordoende incidenten.

4.3.1 Economische belangen

Het ministerie van Economische Zaken heeft de sectoren informatie- en biotechnologie aangewezen als speerpunten die in dit kader aandacht van de BVD verdienen. De BVD heeft hieraan inhoud gegeven door inventarisaties en verkennende onderzoeken in het bedrijfsleven. Met een aantal bedrijven en onderzoeksinstituten zijn contacten gelegd, met de bedoeling inzicht te krijgen in de risico's van het weglekken van resultaten van belangrijk speur- en ontwikkelingswerk. Tevens werden incidenten geïnventariseerd.

Bij een beperkt aantal (vooral grote) bedrijven, waar sprake was van ongewenste belangstelling voor hoogwaardige kennis maar ook voor strategische financieel-economische informatie, bleek beveiligingsbevordering nodig.

Informatiehandelaren

Om in de behoefte aan kennis en informatie over concurrentieverhoudingen te voorzien, hebben verschillende ondernemingen afdelingen 'business intelligence' opgezet. Vele bedrijven maken echter gebruik van zelfstandige bureaus die handelen in bedrijfseconomische informatie in de ruimste zin des woords. Deze bureaus zijn ruwweg te verdelen in informatiemakelaars en handelsinformatiebureaus.

Op grond van het feit dat een aantal vitale bedrijven heeft gewezen op de mogelijk hieraan verbonden veiligheidsrisico's doet de BVD in samenwerking met beveiligingsfunctionarissen van die bedrijven oriënterend onderzoek. Malafide informatiemakelaars trachten met de meest uiteenlopende methoden aan informatie te komen, bijvoorbeeld via omkoping en chantage. Ook komt het voor dat men zich bedient van methoden die grote gelijkenis vertonen met praktijken uit de spionagewereld, zoals het aangaan van nauwe relaties met medewerkers van een bedrijf die toegang hebben tot essentiële bedrijfsinformatie.

Belangstelling vanuit het buitenland

Van een aantal (soms hooggeïndustrialiseerde) landen zijn in Nederland activiteiten gesignaleerd die opvallen doordat zij geavanceerde doelwitten betreffen en getuigen van een verholde benaderingssystematiek. De belangstelling was in Nederland hoofdzakelijk gericht op wetenschap en techniek in sectoren variërend van defensie-orderbedrijven tot civiele consumptie-industrieën.

Het soort kennis en produkten, waarop men uit is, betreft veelal apparatuur met een directe militaire toepassing of onderdelen die van dergelijke strategische goederen de essentiële bestanddelen vormen. Daarnaast gaat het om uiteenlopende belangstellingsgebieden als micro-electronica, luchtvaarttechniek, consumentenelectronica, landbouwtechnologie en de markt- en ontwikkelingsstrategie van multinationale ondernemingen.

De wijze waarop andere landen in Nederland hierbij te werk gaan varieert van het cultiveren van relaties en het ontwijken van voorschriften, via het ontduiken van exportvergunningen en misbruik van joint-ventures, tot nagenoeg conspiratieve methoden die sterk doen denken aan gecoördineerd inlichtingenwerk.

5 Veiligheidsonderzoeken

30

In artikel 8, tweede lid, onder b, van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten wordt de BVD opgedragen om veiligheidsonderzoeken te verrichten. Bij en krachtens de Ambtenarenwet 1929 zijn met betrekking tot het uitvoeren van deze onderzoeken naar overheidspersoneel nadere regels gesteld. Aan de Tweede Kamer is toegezegd dat soortgelijke regelgeving zou worden getroffen met betrekking tot veiligheidsonderzoeken naar personen die werkzaam zijn in de particuliere sector. Inmiddels is gebleken dat het de voorkeur verdient één alle veiligheidsonderzoeken omvattende regeling te creëren. Een voorstel van wet dienaangaande zal binnenkort aan de Ministerraad worden aangeboden.

Om in de periode voorafgaand aan de inwerkingtreding van deze Wet ten aanzien van overheidspersoneel herhaalonderzoeken te kunnen uitvoeren, zal in de uitvoeringsregelingen van de Ambtenarenwet een daartoe strekkende voorziening worden opgenomen. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de wens van de Tweede Kamer het instellen van dergelijke onderzoeken mogelijk te maken. De betreffende regeling zal op korte termijn aan de Raad van State worden aangeboden.

Heroriëntatie veiligheidsonderzoeken

Veranderingen met betrekking tot de te beschermen belangen, dreigingen en het maatschappelijk weerstandsvermogen noodzaken tot een heroriëntatie ten aanzien van de taak van de BVD om veiligheidsonderzoeken te verrichten.

Ontwikkelingen onder meer op het gebied van de bestuurlijke integriteit, economische spionage en geautomatiseerde gegevensopslag hebben ertoe geleid dat bij veiligheidsonderzoeken meer aspecten aan de orde komen dan alleen de politieke betrouwbaarheid. Dit zal naar verwachting gevolgen hebben voor zowel de functies waarvoor veiligheidsonderzoeken worden uitgevoerd als voor de aspecten waaraan bij het veiligheidsonderzoek aandacht dient te worden besteed. Verder is ook van belang dat met zusterdiensten van landen van de Europese Gemeenschap overleg plaatsvindt, om te komen tot een uniforme benadering van de problematiek van de veiligheidsonderzoeken. Het wegvallen van de binnengrenzen en het vrije verkeer van werknemers maken dit eens te meer noodzakelijk.

Overzicht van vertrouwensfuncties (v.f.) en veiligheidsonderzoeken (v.o.)¹¹

	1991		1992	
	v.f.	v.o.	v.f.	v.o.
Rijksoverheid ¹²	4 909	1 017	4 378	1 223
Defensie-orderbedrijven	12 186	2 835	11 740	4 810
Vitale bedrijven	38 047	6 151	40 315	7 927
Diversen ¹³		862		891
Totaal	55 142	10 865	56 433	14 851

31

Uit bovenstaand schema blijkt, dat het aantal vertrouwensfuncties bij de overheid en de defensie-orderbedrijven is verminderd. Bij de vitale bedrijven was in 1992 sprake van een toename van 5 %.

Op grond van ingestelde veiligheidsonderzoeken heeft de BVD aan het bevoegd gezag beveiligingsrelevante gegevens verstrekt. Bij de Rijksoverheid en de defensie-orderbedrijven gebeurde dat in 38 gevallen; bij de vitale bedrijven in 603 gevallen. Een tweetal personen heeft via een verweerprocedure bezwaar aangetekend tegen de afwijzing op basis van de uitkomst van het resultaat van het veiligheidsonderzoek. In beide gevallen werden de bezwaren van de klager niet gegrond verklaard. Van de kandidaten voor een kwetsbare functie in de vitale sector werden er 140 niet aangenomen.

¹¹ De peildatum is 31 december. Het aantal v.f.'s fluctueert. Dit geldt vooral voor de defensie-orderbedrijven, waar het aantal v.f.'s correspondeert met de lopende gerubriceerde defensiecontracten.

¹² Exclusief het ministerie van Defensie en de krijgsmacht. Het aantal v.f.'s bij de Rijksoverheid in % van de personeelssterkte bedroeg in 1991 4,1 % en in 1992 3,6 %. Het aantal vertrouwensfuncties voor burgerpersoneel bij Defensie bedroeg in 1991: 19.305 en in 1992: 18.640. Dit is circa 80 % van het totale functiebestand bij Defensie.

¹³ Internationale instellingen en zusterdiensten.

6 Voor de binnenlandse veiligheid relevante ontwikkelingen

32

Steeds meer blijken regionale politieke aspiraties uit te monden in gewapenderhand uitgevochten conflicten met internationale proporties en grensoverschrijdende effecten. In deze gevallen is vaak de collectieve inzet van de wereldgemeenschap noodzakelijk om crises politiek en militair zoveel mogelijk te beheersen en de daaruit voortkomende humanitaire nood te lenigen. Daarnaast hebben ook economische verhoudingen duidelijke veiligheidsdimensies gekregen. Enerzijds vanwege het strategische belang van conjuncturele westerse steun aan potentiële onrustgebieden; anderzijds omdat steeds nadrukkelijker de bescherming geboden is van vitale mogelijkheden en posities van de eigen economie tegen oneigenlijke buitenlandse wedijver.

De uitstraling van deze ontwikkelingen op de nationale veiligheid, hetzij als direct gevaar voor ons land of voor zijn positie binnen de internationale rechtsorde, hetzij door een indirecte betrokkenheid, noodzaakt de BVD tot toenemende aandacht voor wat zich buiten de grenzen afspeelt.

Als de meest relevante ontwikkelingen kunnen de volgende worden genoemd.

Regionale conflicten

Diepgewortelde nationalistische en etnische conflicten op de zuidflank en in het oosten van Europa hebben de plaats ingenomen van de Koude Oorlog als een risicofactor voor de veiligheid van het Westen. Hoewel van deze verre regionale conflicten geen onmiddellijke militaire dreiging uitgaat op een land als het onze, liggen er niettemin veiligheidsrisico's in opgesloten. Daarbij kan het gaan om opbloeiend nationalistisch terrorisme of ongecontroleerd optreden van lokale machthebbers in gebieden waar zich strategische kernwapens bevinden.

De proliferatie van dergelijke en geavanceerde conventionele wapentechnologieën brengt de huidige conflictgebieden aan de rand van Europa overigens al binnen het bereik van agressieve machten in het Midden-Oosten.

De stellingname van Nederland in regionale geschillen of de betrokkenheid van ons land bij politieke en militaire inspanningen tot beheersing of beëindiging van crises kan directe consequenties hebben in enigerlei vorm van represailles. Tot nu toe deden zich ook in ons land – als uitvloeisels van actuele conflicten – gevallen voor van ontoelaatbare wapenhandel, het recruterende van gevechtstroepen, afpersing van financiële bijdragen en andere criminele activiteit ter ondersteuning van strijdende partijen elders. Te voorzien is dat zulke effecten zich voorlopig zullen blijven voordoen en dan ook de nodige aandacht van de BVD zullen vergen.

Migratie en toenemende radicalisering

De in het afgelopen jaar toegenomen instroom van asielzoekers en economische

vluchtelingen hangt nauw samen met de instabiliteit en ongunstige perspectieven van conflictgebieden aan de rand van Europa, in Azië en Afrika. Het is duidelijk dat humanitaire hulp voor deze ontheemden geboden is. De migratie stelt de materiële en sociale opnamecapaciteit van enkele Westeuropese landen wel steeds zwaarder op de proef. Een aanzienlijk deel van de nieuwe generatie migranten dreigt bij een verder slinken van de opvangmogelijkheden af te glijden naar een onontkoombare achterstandspositie in de Westeuropese samenleving.

Internationaal zijn er steeds meer signalen die wijzen op een groeiend verzet in delen van die samenleving tegen de voortgaande integratie van allochtone bevolkingsgroepen. In omringende landen leidde dat inmiddels tot een toenemende rechtse radicalisering die uitliep op enkele uitbarstingen van racistisch geweld. In Nederland bleef het vooralsnog bij incidentele gewelddadigheden tegen etnische personen of groeperingen. Niettemin zal nauwlettend moeten worden toegezien of het internationale streven naar uitgebreidere samenwerking tussen georganiseerd rechts meer weerklank zal gaan vinden dan tot dusver in ons land het geval was.

De complexiteit en weerbarstigheid van een aantal vraagstukken betreffende de Europese integratie, de bestrijding van criminaliteit, de sociale zekerheid en het vreemdelingen- en asielzoekersbeleid bevorderen een maatschappelijk klimaat waarin politiek-populistische standpunten zoals die door extreem-rechts worden ingenomen, goed kunnen gedijen. Een verdere groei van extreem-rechts zal de onveiligheidsgevoelens bij allochtonen doen toenemen en de door de overheid beoogde acceptatie en integratie van vreemdelingen negatief beïnvloeden. Te vrezen valt dat allochtonen in deze situatie in toenemende mate het slachtoffer zullen worden van discriminatie en intimidatie, hetgeen voor hen vaker aanleiding kan zijn de eigen vrijheden te beperken en een vermijdingsgedrag aan de dag te leggen.¹⁴

Allochtonen in Nederland lopen echter niet alleen een steeds grotere kans slachtoffer te worden van discriminatie door autochtone zijde. Afhankelijk van hun politieke, nationale, etnische of religieuze achtergronden bestaat er ook een latent en soms reëel gevaar dat zij slachtoffer worden van 'geïmporteerde' problemen. Te denken valt in dit verband aan intimiderend optreden door radicale fundamentalistische groepen, geforceerde ondersteuning van strijdende partijen in het moederland, en ongewenste bemoeienis van vreemde mogendheden met hier te lande verblijvende (ex-)landgenoten.

Het beleid van de BVD zal er daarom ook in 1993 op gericht zijn te attenderen op bestaande onveiligheidsgevoelens in de samenleving en informatie te leveren die bijdraagt tot het wegnemen van de oorzaken. Daartoe zal ook overleg met minderhedenorganisaties worden gevoerd.

Maatschappelijk gevaar van misdaadondernemingen

De gemeenschap gaat steeds meer gebukt onder verschijnselen die samenhangen met het opdringen van diverse vormen van georganiseerde criminaliteit.

¹⁴ Vgl. de uitkomsten van een enquête naar slachtofferschap, die werd uitgevoerd door het Directoraat-generaal voor Openbare Orde en Veiligheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken, in: Maatschappelijk Debat Integratie: Rapportage, 's-Gravenhage 1992, p 113-117.

Daarbij is vooral sprake van de uitstraling op ons land van internationale misdaad, in Westeuropees verband en – via de Rijksdelen overzee – met name ook vanuit het Caraïbisch gebied. Van een verdere ontwikkeling van deze criminaliteit is naast de rechtstreekse aantasting van de rechtsorde op termijn ook een aantasting van de positie van ons land binnen de internationale rechtsorde te duchten. Door westerse inlichtingen- en veiligheidskringen is de betrokkenheid van enkele misdaadondernemingen bij wapenleveranties aan strijdende partijen in regionale conflicten in Europa vastgesteld. Tevens zijn er aanwijzingen dat de toename van het handelsverkeer met voormalige Oostbloklanden in West-Europa ook het verwerven, witwassen en investeren van illegaal kapitaal met zich meebrengt.

Geconstateerd is dat de georganiseerde misdaad in de bovenwereld aan het doordringen is – en omgekeerd – met het doel illegaal verworven voordelen en posities veilig te stellen. Daardoor lopen overheid, semi-overheid en bedrijfsleven een toenemend risico te worden gecorrumpeerd. Daarnaast manifesteert de georganiseerde misdaad zich, gezien de soms zeer grote financiële belangen die in het geding zijn, steeds dreigender en gewelddadiger.¹⁵ Het vertrouwen van de samenleving in de effectiviteit van het geweldsmonopolie van de staat – een van de fundamenteën van onze rechtsorde – wordt daardoor danig op de proef gesteld. Deze ontwikkelingen hebben het inzicht versterkt dat georganiseerde misdaad op deze schaal een fundamenteel gevaar inhoudt voor de maatschappij. Tegen de achtergrond van het gegeven dat het behalen van ongeoorloofd financieel gewin daarbij altijd de drijfveer zal zijn dient de beveiliging, voor zover daarbij sprake is van corrumpering van het overheidsapparaat, zich te concentreren op drie niveaus. Allereerst moeten de mogelijkheden tot misbruik van beleid en regelgeving zoveel mogelijk worden beperkt. Voorts dienen er duidelijke kaders te worden geschapen als een te grote beleidsruimte mogelijkheden tot misbruik in zich bergt, en behoren er bij de uitvoering van beleid deugdelijk toezicht en controle te zijn. Tot slot zal men er alert op moeten zijn dat het realiseren van beveiliging op de voormelde niveaus de georganiseerde misdaad ertoe kan brengen zich met des te meer inventiviteit te richten op sectoren die tot op dat moment door de getroffen beveiligingsmaatregelen van corruptie gevrijwaard waren en waar men derhalve niet op nieuwe vormen van bedreigingen is bedacht.

Voor alle drie niveaus geldt, dat sprake kan zijn van structuren en methodieken, die met het gewone bestuurlijke instrumentarium niet kunnen worden blootgelegd. Voor zover daardoor de rechtsorde of een ander gewichtig belang dreigt te worden geschaad zal de BVD waar nodig ook door het inzetten van inlichtingenmiddelen een zodanige bijdrage leveren, dat de bestuurlijke verantwoordelijkheden zowel in preventief als in repressief opzicht kunnen worden gerealiseerd.

Oriëntatie

Ontwikkelingen en tendensen als de hier gesignaleerde, vergen een grote flexibiliteit in de uitvoering, maar vooral ook in de oriëntatie van de werkzaamheden. Het spreekt voor zich dat daarbij het grensoverschrijdende karakter van de integrale veiligheidsproblematiek de BVD aanleiding geeft tot nauwe samenwerking met bevriende diensten in het buitenland. (Zie voor 'internationale samenwerking' hoofdstuk 7, par.2)

¹⁵ Vgl. McKinsey, 'Veiligheid en politie: een beheersbare zaak', Gouda, 1992.

Voor de oriëntatie ten aanzien van meer algemene veiligheidsthema's en in de periferie van het taakgebied van de BVD is in 1992 een klankbordgroep in het leven geroepen. Deze maatschappelijk breed samengestelde groep biedt een platform voor regelmatige discussies over vraagstukken die samenhangen met de veiligheid van de Staat.

7 Samenwerking

7.1 Samenwerking nationaal

7.1.1 Militaire Inlichtingendienst (MID)

In verband met de voorgenomen opheffing van de IDB wordt een aantal activiteiten van deze dienst overgedragen aan de BVD en de MID.

In het kader van de coördinatie tussen de BVD en de MID is in 1992 gezamenlijk overleg van start gegaan over proliferatie-aangelegenheden.

Over de informatiebehoeften van beide diensten, rapportages en het afstemmen van activiteiten als inlichtingeninwinning, veiligheidsonderzoeken en beveiligingsadviezen, wordt frequent en intensief overlegd.

7.1.2 De diensten van de Nederlandse Antillen en Aruba

Een element van bijzondere zorg is de mate waarin in de omgeving van de Nederlandse Antillen en Aruba de georganiseerde criminaliteit, met haar grote financiële belangen, invloed tracht uit te oefenen op de besluitvorming en -uitvoering van overheid en bestuur in de overzeese Rijksdelen.

Als onderdelen van de rechtshandhaving door de Nederlands Antilliaanse en Arubaanse overheden vervullen de respectieve veiligheidsdiensten, de Veiligheidsdienst Nederlandse Antillen (VNA) en de Veiligheidsdienst Aruba (VDA), een belangrijke signalerende en ondersteunende rol. Daarbij gaat het voornamelijk om activiteiten in het kader van de bescherming van de besluitvorming en -uitvoering in de overzeese Rijksdelen tegen beïnvloeding van de kant van internationale georganiseerde criminaliteit. Daartoe verleent de BVD deze diensten waar mogelijk steun, onder meer door frequente contacten, coördinatie van activiteiten in Nederland en zonodig logistieke, operationele en personele bijstand.

7.1.3 Politie

Aan de samenwerking met de in het nieuwe politiebestedel voorziene regio's is in 1992 structureel vorm gegeven. Bij de BVD is een project van start gegaan waarbinnen, zoals aangegeven in het BVD Jaarverslag 1991, uitvoering wordt gegeven aan de opdracht van de minister van Binnenlandse Zaken om de relatie met de politie opnieuw gestalte te geven. Overleg met het Coördinerend Politieberaad heeft geresulteerd in de deelname van de politie aan de meeste onderdelen van dit project. Daarnaast neemt ook de Koninklijke Marechaussee deel aan dit project voor zover het betrekking heeft op zijn taak.

Krachtens de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten verricht de politie werkzaamheden ten behoeve van de BVD. Verder wordt samengewerkt op gemeenschappelijke werkterreinen en vindt wederzijdse informatie-uitwisseling plaats zoals in de wet is geformuleerd.

Voor de samenwerking met de politie is ook het overleg van belang dat het hoofd van de BVD met de Procureurs-generaal voert over raakvlakken bij de taken van het Openbaar Ministerie en de BVD.

In 1992 is een begin gemaakt met het voeren van gesprekken met de verantwoordelijke korpsbeheerders, hoofdofficieren van justitie en korpschefs in de nieuwe politieregio's. Naar verwachting zal dit overleg zich ook nog over het gehele jaar 1993 uitstrekken. De gesprekken moeten resulteren in heldere werkafspraken en procedures op het terrein van de informatie-inwinning, -verwerking en -overdracht. De afspraken over samenwerking zullen worden vastgelegd in protocollen. Bij de inrichting van Regionale Inlichtingendiensten (RID-en) bij de politie (voorheen de PID en DIR) zal rekening worden gehouden met scheiding van taken en bevoegdheden van zowel BVD als politie waar dat nodig is.

De opvolging van aanbevelingen van de 'Commissie Blok' (relatie BVD-CRI) heeft geresulteerd in een goede en nauwe samenwerking tussen de BVD en de Centrale Recherche Informatiedienst op uitvoerend en beleidsniveau. De wederzijdse detachering van een medewerker gedurende meer dan een half jaar is positief gewaardeerd. In 1993 zal wederom een uitwisseling plaatsvinden.

7.1.4 Openbaar Ministerie

De vergadering van Procureurs-generaal heeft de Procureur-generaal te 's-Hertogenbosch aangewezen om namens hen het overleg met de BVD te voeren als bedoeld in artikel 22 van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Dit overleg vindt periodiek plaats. Daarbij is in 1992 – naast een aantal actuele zaken – onder meer van gedachten gewisseld over de relaties tussen de landelijke Officier van Justitie voor terrorisme en spionage, de Procureurs-generaal en de BVD.

7.1.5 Koninklijke Marechaussee, ECD en FIOD

Met de Koninklijke Marechaussee zijn in verband met de politietaak, die op Schiphol moet worden verricht, noodzakelijke werkafspraken gemaakt. Samen met de leiding van de ECD is een voorlopig protocol opgesteld dat de samenwerking regelt. De lopende samenwerking met de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD) werd voortgezet. Waar nodig vond met de betreffende departementsleidingen beleidsoverleg plaats. In het verlengde van voornoemd BVD-project voor de herstructurering van de relatie met de politie zal ook de relatie met de Kmar, ECD en FIOD verder worden vormgegeven.

7.2 Samenwerking internationaal

In 1992 hebben zich ten aanzien van de buitenlandfunctie van de BVD grote veranderingen voorgedaan. Het beleid om de buitenlandse relaties systematischer en meer gedifferentieerd te gaan ontwikkelen, kreeg vorm door de aanstelling van een permanente liaison in Washington en de benoeming van twee reizende liaisons.

Deze aanstellingen betekenden voor de BVD een versterking van zijn meer algemeen informatievergarende taak in het buitenland en de verdieping van de oriëntatiefunctie door middel van geografisch meer vooruitgeschoven posities. Coördinatie en sturing van deze activiteiten vormen onderdeel van systematisch onderhoud van de internationale contacten.

Het tijdig verkrijgen van betrouwbare informatie uit de internationale inlichtingen- en veiligheidswereld vraagt om een persoonlijk en mondeling contact met dergelijke diensten. De liaison is een permanente vertegenwoordiger van de BVD en vormt voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in het gastland het eerste aanspreekpunt. Niet alleen met deze diensten, maar ook met die welke zelf eveneens een liaison ter plekke hebben onderhoudt de liaison contacten.

De overige taken van de liaison zijn:

- het op breed terrein verzamelen van voor de BVD relevante informatie, op basis van een goede lokale bekendheid;
- het onderhouden en verdiepen van de contacten met alle andere voor de taakuitvoering van de BVD van belang zijnde instanties (netwerk-opbouw).

Vastgesteld beleid is dat de liaison geen geheime, conspiratieve of operationele activiteiten uitvoert.

Per 1 februari 1992 zijn twee reizende liaisons aangesteld die tot taak hebben om de relaties met de Europese zusterdiensten te onderhouden. Gebleken is dat de liaisonfuncties bij de BVD goed voldoen en door de buitenlandse zusterdiensten op prijs worden gesteld. De goede resultaten van het versterken van de buitenlandfunctie maken verdere uitbreiding verantwoord en noodzakelijk.

De geplande uitbreiding behelst de aanstelling op den duur van een beperkt aantal permanente liaisons op strategische posities in de wereld. In 1993 is in dit kader voorzien in de plaatsing van een nieuwe liaison in Caracas en een derde reizende liaison in Europa.

7.2.1 Westeuropese I & V diensten

Regelmatig wisselden in 1992 de hoofden van Westeuropese veiligheidsdiensten van gedachten over onderwerpen die van belang zijn voor de veiligheidszorg.

Vooraf rechts-extremisme, terrorisme en spionage kwamen daarbij aan de orde. Tevens werden gezamenlijk voorwaarden geformuleerd op basis waarvan betrekkingen worden aangegaan met inlichtingen- en veiligheidsdiensten van voormalige Oostbloklanden. (Zie de volgende paragraaf.)

7.2.2 I & V diensten in de voormalige Oostbloklanden

De veranderende Oost-Westverhoudingen staan samenwerking met de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in Midden- en Oost-Europa in principe niet langer in de weg. Echter, voor betrekkingen kunnen worden aangegaan moeten de diensten van deze landen in voldoende mate zijn gedemocratiseerd, onder democratische controle staan en de banden met de oude communistische infrastructuur hebben verbroken. Verder dienen de politiek verantwoordelijke ministers en de respectieve parlementen het aanknopen van betrekkingen goed te keuren.

De oriënterende gesprekken uit 1991 resulteerden in 1992 in een bezoek van de leiding van de Tsjechoslowaakse inlichtingendienst aan de BVD. Bij die gelegenheid werd ook gesproken over terreinen waarop samenwerking mogelijk is. Door de recente tweedeling van de Tsjechoslowaakse staat heeft dit proces vertraging opgelopen.

In het najaar van 1992 bracht het hoofd van de BVD een bezoek aan de Hongaarse inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Dit was een vervolg op het bezoek dat de Hongaarse parlementaire commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in mei aan Nederland had gebracht.

Verder zal de BVD-leiding op korte termijn contacten leggen met de inlichtingen- en veiligheidsdiensten van Polen.

7.2.3 De Europese Gemeenschap

Het Trevi-overleg tussen de bewindslieden van Binnenlandse Zaken en Justitie van de EG-landen stond de eerste helft van 1992 onder voorzitterschap van Portugal. Gedurende de tweede helft werden de vergaderingen voorgezeten door het Verenigd Koninkrijk. De aandacht van het forum is in 1992 gericht geweest op de toekomst, met onderwerpen als de Europese Politie-organisatie (Europol) en de structuur van het veiligheids- en politie-overleg na het inwerkingtreden van het verdrag van Maastricht.

De BVD bereidt zich voor op de consequenties voor de veiligheidszorg van de uitvoeringsovereenkomst van Schengen. In dat kader is in 1992 onder meer met buitenlandse zusterdiensten overleg gevoerd over de consequenties van een gemeenschappelijk visumbeleid.

7.2.4 NAVO

In bondgenootschappelijk verband droeg de BVD in 1992 bij aan de opstelling van het jaarlijks rapport over spionage, terrorisme en andere subversieve activiteiten. Daarbij stonden de veranderingen in de internationale veiligheidssituatie centraal. Verder nam de BVD deel aan de overlegstructuren op het gebied van beveiliging en leverde een bijdrage aan de revisie van de geldende regelingen met betrekking tot dit onderwerp.

8 Privacybescherming, informatie-verschaffing en klachtenbehandeling

40

8.1 De schoning van persoonsregistraties

Namens de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten oefent een driemanschap toezicht uit op de schoning van de persoonsregistraties van de BVD. Het driemanschap bestaat uit dr. G. Zoutendijk, prof.mr. J. de Ruiter en mr. S. Miedema. Medio 1992 heeft dit driemanschap een aanvang gemaakt met de uitvoering van de werkzaamheden.

Het driemanschap onderzoekt ondermeer de gang van zaken bij de verwijdering van persoonsgegevens die in mei 1991 in overleg met de vaste Commissie werd uitgevoerd. Op basis van de Privacyregeling BVD werden toen de persoonsgegevens verwijderd die niet langer noodzakelijk zijn voor de uitvoering van de taak van de BVD. Deze gegevens worden thans in een apart bestand bewaard dat uitsluitend toegankelijk is voor onderzoek van klachten en dergelijke.

De verwijderde persoonsgegevens zullen worden vernietigd, voor zover dit op grond van een ingevolge de archiefwetgeving op te stellen vernietigingslijst toelaatbaar is. Deze lijst zal gelden voor alle bij de BVD aanwezige archiefbescheiden; dus ook voor bescheiden waarin geen persoonsgegevens zijn vastgelegd. Het driemanschap wordt bij de totstandkoming van de vernietigingslijst betrokken.

Het ligt in de bedoeling voor eind 1993 de verwijderde persoonsgegevens op basis van de dan gereed zijnde vernietigingslijst te vernietigen. Van de vernietiging zullen voorshands die gegevens worden uitgezonderd in verband waarmee gerechtelijke procedures lopen.

Alvorens tot vernietigen wordt overgegaan zal de Tweede Kamer de gelegenheid krijgen zich over dit proces een oordeel te vormen. Deze oordeelsvorming zal plaats kunnen vinden aan de hand van de uitkomsten van het onderzoek van het driemanschap en met behulp van de vernietigingslijst.

De verwijderde persoonsgegevens die volgens de vernietigingslijst niet mogen worden vernietigd, blijven bij de BVD bewaard tot zij hun geheime karakter hebben verloren. Daarna worden zij overgedragen aan de Rijksarchiefdienst.

8.2 Verzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur

In 1992 bedroeg het aantal verzoeken om inzage in BVD-dossiers 889. Een groot aantal van de verzoeken werd ingediend via de Vereniging Voorkom Vernietiging (VVV). Aan de 180 in 1991 ingediende verzoeken voegde de VVV er in de ver-

slagperiode nog 830 toe. Van deze verzoeken hadden er 118 rechtstreeks betrekking op de BVD; 712 waren gericht op eventuele informatie berustende bij 138 verschillende Plaatselijke- en Districts Inlichtingendiensten. Diverse verzoekers wendden zich tot meer dan één PID of DID. Twee instellingen schreven via de VVV alle 138 PID-en DID-en en ook de BVD aan.

Het wettelijk kader waaraan de inzageverzoeken moeten worden getoetst, heeft in 1992 geen verandering ondergaan. Voor de beschrijving daarvan wordt derhalve volstaan met een verwijzing naar het BVD Jaarverslag 1991.

Vermeldenswaard zijn twee uitspraken van de Afdeling rechtspraak van de Raad van State van 24 november 1992. In beide gevallen oordeelde de Afdeling, dat het ingestelde beroep tegen de weigering om inzage te verlenen in eventueel bij de BVD berustende persoonsdossiers, ongegrond was. De overweging daarbij was, dat 'in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (artikel 16) een uitputtende regeling inzake openbaarmaking van door inlichtingen- en veiligheidsdiensten verzamelde persoonsgegevens is vervat, welke als bijzondere regeling voorrang heeft boven die van de Wet openbaarheid van bestuur'.

41

8.3 Klachtenbehandeling

Drie klagers richtten zich in 1992 tot de Nationale ombudsman. Ten aanzien van twee klachten luidde het oordeel: behoorlijk. Dat was ook het geval met betrekking tot twee in 1991 ingediende klachten, waarover de Nationale ombudsman in 1992 tot een oordeel kwam. Over één in 1992 ingediende klacht heeft de Nationale ombudsman in de verslagperiode geen uitspraak gedaan.

Een drietal klagers richtte zich rechtstreeks tot de minister van Binnenlandse Zaken of het hoofd van de BVD. Twee daarvan bleken ongegrond. Van een klacht was de behandeling in 1992 nog niet afgerond. Bij de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten werden geen klachten ingediend.

9 Management en organisatie

42

9.1 Personeel

Per 1 januari 1993 is de reorganisatie formeel afgerond. De vastgestelde omvang daarbij bedroeg 580 formatieplaatsen. Bijstellingen op grond van een betere bedrijfsvoering hebben, gekoppeld aan een bijdrage aan de Grote Efficiency Operatie, geleid tot een additionele reorganisatie die loopt van 1 april 1992 tot 1 januari 1994. De uitkomst van laatstgenoemde reorganisatie komt tot uiting in een formatieve teruggang van 580 naar 562. Per 31 december 1992 was de personeelsbezetting 575. Het percentage ziekteverzuim bedroeg 3,6.

In het verlengde van de reorganisatie is in 1992 het Sociaal Statuut van de BVD tot stand gekomen. Hierin staat globaal beschreven wat de BVD van zijn medewerkers verwacht op het vlak van intermenselijke relaties en wat de organisatie elk personeelslid te bieden heeft ter bevordering van diens individuele ontplooiing en voldoening in het werk. Voortgaande maatschappelijke ontwikkelingen maken dat de BVD het Statuut periodiek aan de actualiteit zal dienen aan te passen.

9.1.1 Vorming en Opleiding

De ontwikkeling van medewerkers vormt een belangrijk aandachtspunt. In 1992 is daartoe de opleidingsfunctie geprofessionaliseerd en een systeem van interne, modulair gestructureerde bedrijfsopleidingen opgezet. Dit systeem bestaat uit opleidingskeuzetrajecten, die deels zijn samengesteld uit intern ontwikkelde en uitgevoerde opleidingen en deels uit in-company-opleidingen. Met opleidingen uit deze trajecten kunnen op de persoon toegesneden leerroutes worden uitgestippeld. Deze zijn erop gericht de medewerker te scholen voor de huidige functie en voor te bereiden op toekomstige functies. Ook in 1993 zal de uitbouw van dit systeem nog veel aandacht eisen, met name waar het erom gaat op communicatieve en kennisaspecten gelijke tred te houden met ontwikkelingen bij de belangen-dragers.

Behalve aan bedrijfsopleidingen hebben medewerkers deelgenomen aan het management development (MD-)programma van het ministerie en op individuele basis aan externe opleidingen. In 1992 is f. 1.200.000 aan vorming en opleiding besteed, hetzelfde bedrag als in 1991.

9.1.2 Loopbaanbeleid

Alhoewel nog niet volledig ingevoerd, was er in 1992 voor het eerst een loopbaan-programma beschikbaar voor alle medewerkers. Naast de MD-programma's voor de medewerkers in de schalen 11 en hoger werd het zogenaamde ontwikkelprogramma voor de medewerkers in de schalen 1 t/m 10 geïntroduceerd. Dit pro-

gramma maakt onderdeel uit van een BiZa-breed loopbaanprogramma waarmee onder andere de uitwisseling van medewerkers tussen de diverse departements-onderdelen gestalte moet krijgen. Bij het MD-programma lag het accent in 1992 vooral op het vaststellen van loopbaanadviezen. De potentiële doelgroep betreft ongeveer 150 medewerkers. In het verslagjaar zijn 75 loopbaanadviezen vastgesteld.

9.1.3 Mobiliteit

In 1992 was er bij de BVD sprake van 33 interne mutaties. De instroom bestond uit 13 vrouwen en 5 mannen, tegen een uitstroom van 6 vrouwen en 16 mannen. Deze uitstroom werd vooral bepaald door de noodzaak tot inkrimping. Bijzondere inspanningen zijn in ontwikkeling om de uitstroom op een hoger niveau te brengen.

43

9.1.4 Huisvesting

Na jaren van voorbereiding werd op 19 augustus 1991 daadwerkelijk gestart met de bouw van een kantoorcomplex voor de BVD in Leidschendam. De Directie Projectmanagement van de Rijksgebouwendienst is opdrachtgever voor de bouw van het complex, waarvan het hoogste punt in juni 1992 werd bereikt. De verwachting is dat het pand in november 1993 officieel in gebruik kan worden genomen.

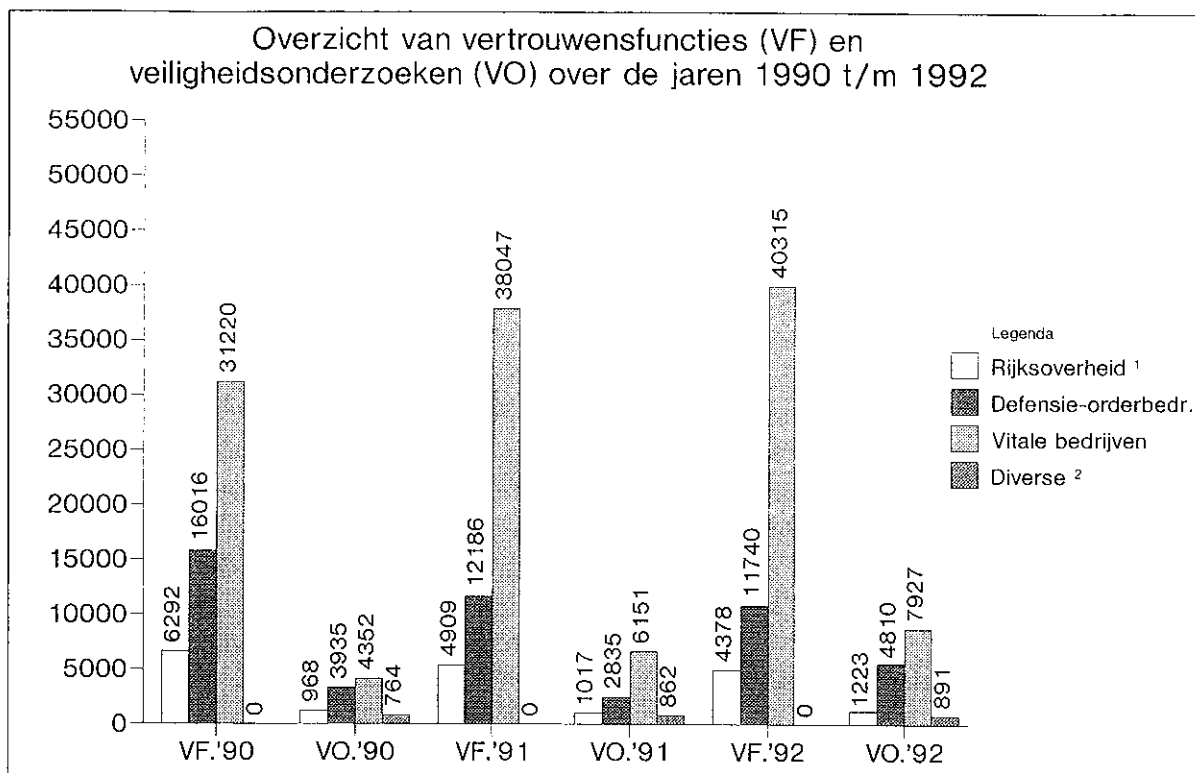
9.2 Informatievoorziening en automatisering

Het produkt van de BVD is grotendeels informatie. Het beleid was er in 1992 op gericht het primaire proces met behulp van automatisering te optimaliseren en nieuwe mogelijkheden van informatietechnologie aan te grijpen. Na vervanging van de hoofdcomputer werd een vernieuwd computercentrum geopend. Verder werd een personeelsinformatievoorzienings-(PIV-)systeem geïnstalleerd en onderging het financieel-managementsysteem verbeteringen. Tevens heeft in 1992 de installatie van enkele Local Area Networks (LAN's) plaatsgevonden en is de infrastructuur voor het computernetwerk in de nieuwbouw gedefinieerd en ontworpen.

9.3 Financieel kader

Ook in 1992 had het financieel beleid vooral de effectieve inzet van middelen op het oog. Verder werd de beschrijving van de financieel-administratieve organisatie voltooid. Daarnaast werd een uitbouw van de financiële adviesfunctie geconcretiseerd.

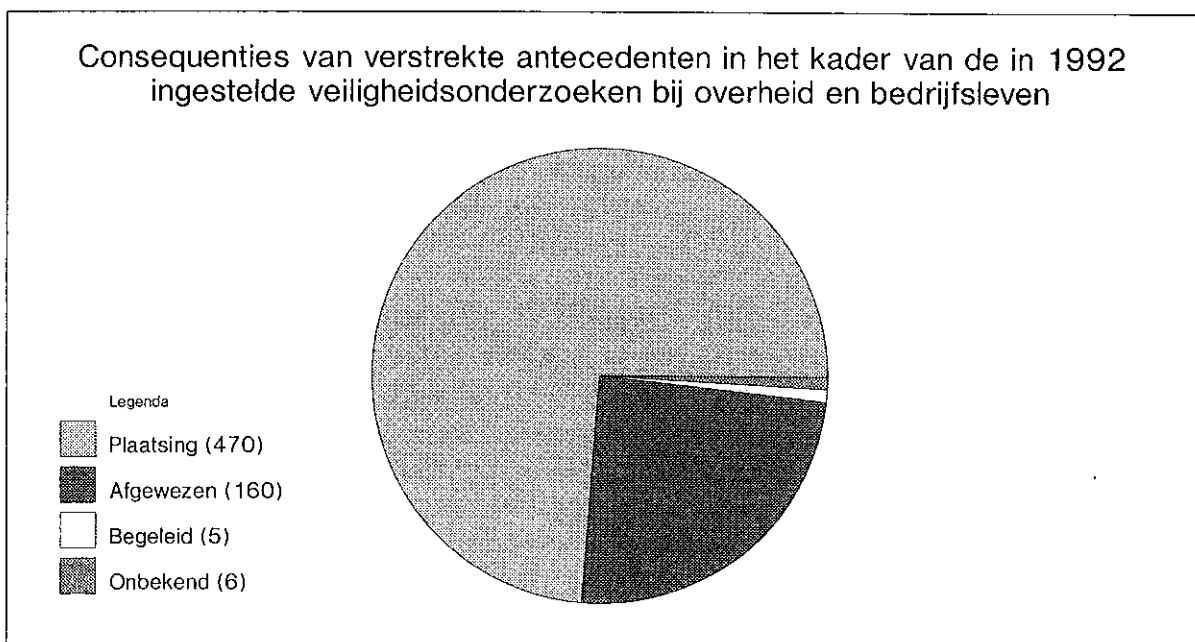
Het budget voor materieel wordt voor een groot deel gebruikt ter financiering van vaste lasten. Dit dwingt tot moeilijke keuzen rond de verdere ontwikkeling van de internationale relaties en technologie.

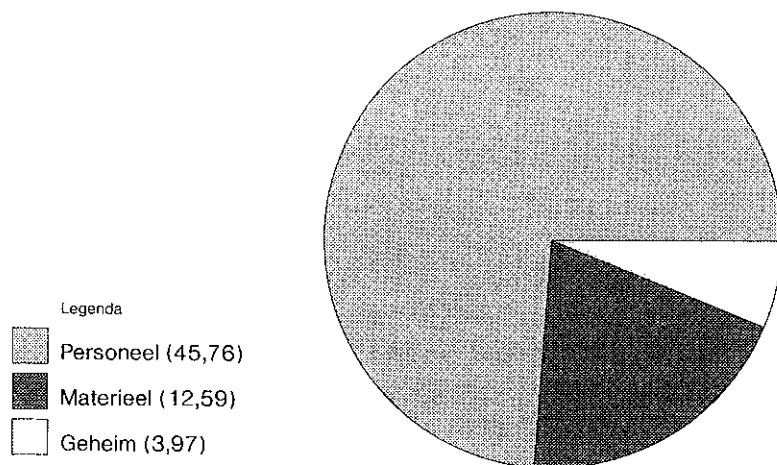
¹ excl. min. v. Def. en de Krijgsmacht

² intern. instellingen en zusterdiensten

noot: aantal VF bij de rijksoverheid in % van de personeelssterkte bedroeg in 1990 -5%, 1991 -4,1% en in 1992 -3,6%.

Overzicht bestedingscijfers BVD 1992 in miljoenen guldens

Bijlagen

46	Bijlage nr. 1 Kamerstukken c.a. inzake de BVD 1992
	Bijlage nr. 2 Overzicht van bestede uren aan risico's in 1992

Bijlage nr. 1

Kamerstukken c.a. inzake de BVD 1992

47

1 Vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten

22 036 Verwijdering en vernietiging van dossiers van de Binnenlandse Veiligheidsdienst

- nr. 2 Tussentijds verslag van de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten d.d. 23 maart 1992 over het proces van verwijdering en vernietiging van de BVD-dossiers.
- nr. 3 Verslag van de bijeenkomst op 27 mei 1992 met de vaste Commissies voor Binnenlandse Zaken en voor Welzijn Volksgezondheid en Cultuur over het verslag van 23 maart 1992.

22 463 Verslag van de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten over haar werkzaamheden juli 1990 – juli 1991

- nr. 3 Brief van de minister van Binnenlandse Zaken aan de Tweede Kamer d.d. 12 februari 1992 met het overzicht van ontwikkelingen op het gebied van de binnenlandse veiligheid.
- nr. 4 Brief van de minister van Justitie aan de Tweede Kamer d.d. 28 februari 1992 met een notitie betreffende de bewijskracht van de door de Binnenlandse Veiligheidsdienst verkregen materiaal.
- nr. 5 Brief van de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten aan de Tweede Kamer d.d. 23 maart 1992 n.a.v. recente krantenpublicaties over het functioneren van de BVD.
- nr. 6 Motie over verbetering van de parlementaire controle op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.
- nr. 7 Motie over onevenwichtigheden in het rapport 'Ontwikkelingen op het gebied van de binnenlandse veiligheid'.
- nr. 8 Motie over toezicht op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.
- nr. 9 Motie over verbetering van de parlementaire controle (vervanging van nr. 6).

22 890 Verslag van de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten over haar werkzaamheden in de periode juli 1991 – juli 1992

- nr. 1 Verslag over de verrichte werkzaamheden juli 1991 tot juli 1992.
- nr. 2 Brief van de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten aan Tweede Kamer d.d. 27 oktober 1992 over samenstelling, werkwijze en procedure van de commissie.
- nr. 3 Jaarverslag van de Binnenlandse Veiligheidsdienst 1991 d.d. 21 oktober 1992.

2 De Rijksbegroting

Eerste Kamer der Staten-Generaal

22 300 Rijksbegroting over het jaar 1992

Hoofdstuk VII Ministerie van Binnenlandse Zaken nr. 203a Memorie van antwoord.

Tweede Kamer der Staten-Generaal

22 800 Rijksbegroting over het jaar 1993

Hoofdstuk VII Ministerie van Binnenlandse Zaken

- nr. 1-3 Begroting van uitgaven en ontvangsten
- nr. 6 Verslag blz. 2, 6 en 7.
- nr. 7 Nota naar aanleiding van verslag blz. 4, 12, 14 en 15.

Hoofdstuk VI Ministerie van Justitie

- nr. 9 Nota naar aanleiding van het verslag blz. 16.

3 Overige (Kamervragen e.d.)

Aanhangsel handelingen 1991-1992, nr. 422

Vragen gesteld door de Kok over de financiële steun van de voormalige Communistische Partij van de Sovjet-Unie (CPSU) aan zusterpartijen in het westen
(13 februari 1992).

Brief aan de vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken d.d. 2 maart 1992
over de grenzen waarbinnen de BVD heeft te opereren als het gaat om het verkrijgen van inlichtingen van asielzoekers.

Aanhangsel handelingen 1991-1992, nr. 590

Vragen gesteld door Willems over 'indicaties' inzake financiële ondersteuning door Oosteuropese communistische partijen van de voormalige Communistische Partij Nederland (10 maart 1992).

Handelingen Tweede Kamer nr. 59, 10 maart 1992, blz. 3736-3737

Recente publiciteit over conflicten binnen de Binnenlandse Veiligheidsdienst.

Handelingen Eerste Kamer nr. 20, 17 maart 1992, blz. 683-722

Vaststelling begroting ministerie van Binnenlandse Zaken 1992.

Handelingen Tweede Kamer nr. 65, 24 maart 1992, blz. 3986-4039 Plenair debat over het verslag van de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (22 463).

Aanhangsel handelingen 1991-1992, nr. 698

Vragen gesteld door Willems en Sipkes over een verzoek van de BVD aan ROA-ambtenaren om informatie over asielzoekers (5 juni 1992).

49

Aanhangsel handelingen 1991-1992, nr. 785

Vragen gesteld door Willems en Rosenmöller over het ontslag van de heer Van K., medewerker transmissie bij PTT-Telecom, district Amsterdam (18 juni 1992).

Aanhangsel handelingen 1992-1993, nr. 11

Vragen gesteld door Wiebenga en Dijkstal over acties van het 'Servische Bevrijdingsleger in het Buitenland' (4 september 1992).

Aanhangsel handelingen 1992-1993, nr. 21

Vragen gesteld door Willems en Brouwer over een BVD-rapport inzake de vermeende contacten tussen een functionaris van de Amsterdamse politie en de Surinaamse legerleiding (26 augustus 1992).

Aanhangsel handelingen 1992-1993, nr. 94

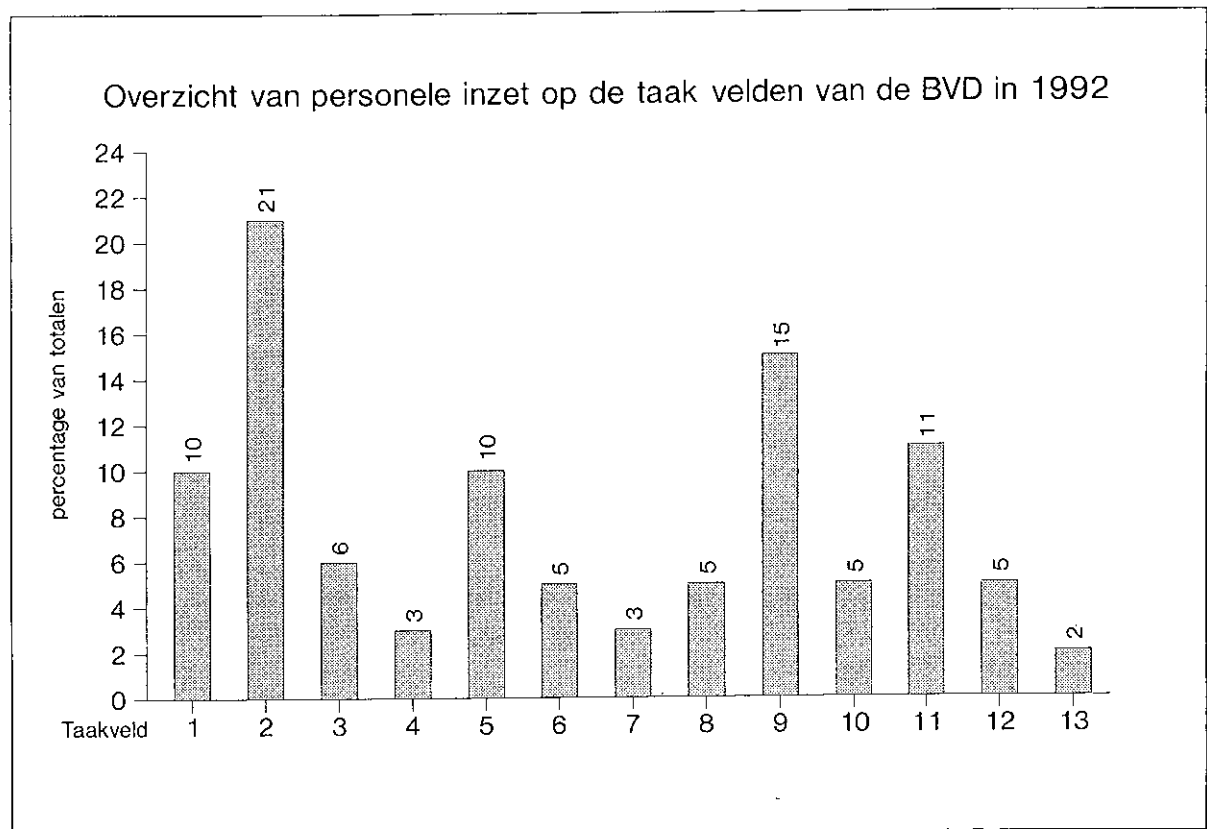
Vragen gesteld door Willems en Brouwer over het BVD-rapport inzake de vermeende contacten tussen een functionaris van de Amsterdamse politie en de Surinaamse legerleiding (29 september 1992).

Handelingen Tweede Kamer nr. 19, 5 november 1992, blz. 1326-1338

Behandeling begroting 1993 : integriteit openbaar bestuur.

Bijlage nr. 2

50

Democratische Rechtsorde

1. Bescherming democratische grondrechten en vrijheden.
(De heimelijke of gewelddadige aantasting van grondwettelijke rechten van mensen in ons land door groepen of personen.)
2. Ongestoord functioneren democratische processen.
(Het realiseren van politieke doelen door het gebruik van geweld of het dreigen daarmee.)
3. Waarborgen integriteit overheidshandelen.
(De heimelijke ontregeling van de democratische besluitvorming door groepen of personen in ons land.)
4. Misbruik technologie geautomatiseerde gegevensopslag.
(Het misbruik van technologische en geautomatiseerde gegevensopslag.)

Veiligheid van de Staat

5. Kennisnemen staatsgeheimen.
(Het kennisnemen door onbevoegden van gegeven waarvan de geheimhouding in het belang van de staat geboden is.)
6. Ondernemen positie Nederland door aantasting belang ander land.
(Het ondernemen van de internationale positie van Nederland door het niet tijdig onderkennen van inbreuken op legitieme belangen van andere landen.)
7. Ontregeling democratische besluitvorming/uitvoering staatsgezag.
(De heimelijke ontregeling van democratische besluitvorming of van de legitieme uitvoering van het staatsgezag door buitenlandse mogendheden dan wel (inter)nationale organisaties.)
8. Aantasting vrijheden inwoners Nederland door landen.
(Het aantasten van grondrechtelijke vrijheden en rechten van inwoners van Nederland door buitenlandse mogendheden.)
9. Basisbeveiligingszorg en Veiligheidsonderzoeken.

51

Maatschappelijke en Economische aangelegenheden

10. Vitaal.
(Maatschappelijke relevante ontregeling van economische bedrijvigheid.)
11. Proliferatie.
(Aantasting van de kwaliteit van de economische bedrijvigheid door proliferatie.)
12. Concurrerend vermogen.
(Oneigenlijke aantasting van de economische bedrijvigheid.)
13. Disrupties.
(Ontregeling maatschappelijk leven.)

Uitgave
Binnenlandse Veiligheidsdienst
Ministerie van Binnenlandse Zaken
Postbus 20010
2500 EA Den Haag

Productiebegeleiding
Directie Communicatie, Documentatie en Bibliotheek
Ministerie van Binnenlandse Zaken

Ontwerp
Vincent Bus, buro voor grafische vormgeving bno, Leiden

Druk
NV Sdu, Den Haag

93103
Juli 1993